

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Соціально-психологічний факультет
Кафедра соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

ПОЧУЄМО, ЗРОЗУМІЄМО, ДОПОМОЖЕМО

**Підсумкова збірка наукових робіт
студентів
соціально-психологічного факультету**

**«СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОЦЕСИ В
УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ, РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ»**

Випуск XI

Херсон – 2019

ПОЧУЄМО, ЗРОЗУМІЄМО, ДОПОМОЖЕМО. Підсумкова збірка наукових робіт студентів та магістрів соціально-психологічного факультету «Сучасні соціально-педагогічні процеси в Україні: тенденції, реалії, перспективи». Випуск XI., 2019. – 80 с.

Друкується за рішенням Вченої ради соціально-психологічного факультету ХДУ (протокол № 9 від 11.05.2019р.)

Збірник містить результати оригінальних наукових досліджень, у яких висвітлено основні підходи до розв'язання соціально-педагогічних та соціально-економічних проблем в Україні. Представлені результати можуть бути використані науковцями, аспірантами, педагогами та студентами, а також реалізовані в практичній діяльності соціальних педагогів та працівників

Редакційна рада:

- І.В. Шапошникова** – доктор соціологічних наук, професор, декан соціально-психологічного факультету ХДУ
- Т.О. Дмитренко** – доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології ХДУ
- В.О. Гуріч** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології ХДУ
- С.В. Копилова** – кандидат педагогічних наук, кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології ХДУ
- С.К. Костючков** – кандидат політологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки ХДУ
- Т.В. Коршун** – кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології ХДУ
- Т.М. Швець** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології ХДУ
- О.В. Федорова** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології ХДУ

Відповідальні редактори:

- К.Ф. Марквас** – завідувач навчально-методичним кабінетом кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології ХДУ
- А.А. Григорова** – лаборант кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології ХДУ

**Відомості
про наукових керівників,
які керували науковими публікаціями студентів**

Шапошникова Ірина Василівна, доктор соціологічних наук, професор кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Бабенко А., Голік Ю., Мірошниченко О., Соболев В., Трошина І., Янків Д., Черненко О., Заїць А.

Гуріч Володимир Олексійович кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Рюміна Я., Солецька А., Козар М., Єфімчук К., Капрак А., Кобзар І., Лановенко М., Шилкін Д.

Коршун Тетяна Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Ващенко Е., Витичак В., Кухарець Г.,

Федорова Ольга Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Паламарчук В., Тарасенко Н., Трошина А., Хижняк О.

Черкашина Тетяна Олександрівна, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Петух О., Прошенко В., Олянін В.

Швець Тетяна Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Гребенюк Л., Остапішена Д., Сильчик А., Шуляк О., Ізаак К.

Копилова Світлана Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Александрова Б.

Костючков Сергій Карпович, кандидат політичних наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Величко Р., Панфілов А.

ЗМІСТ

ЧАСТИНА I

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНІ**

Александрова Б.А. СУТНІСТЬ, ВИДИ ТА ПРИНЦИПИ ПРОФІЛАКТИКИ КОМ'ЮТЕРНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ.....	6
Бабенко А.А. МІГРАЦІЯ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ.....	8
Величко Р.В. ДІТИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЯК СПЕЦИФІЧНА СОЦІАЛЬНА ГРУП..	11
Голік Ю.С. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ОДИНОКИМИ МАТЕРЯМИ.....	12
Гребенюк Л.О. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ.....	14
Зайць А.С. НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї, ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА.....	16
Мірошниченко О.Ю. СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ МОДНИХ НАПРЯМІВ У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	18
Олянін В.В. ТИПОЛОГІЯ АГРЕСОРІВ СІМЕЙНОГО НАСИЛЛЯ.....	21
Остапівська Д.Е. ЧАЙЛДФРІ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН (ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ).....	23
Панфілов А.О. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ.....	25
Петух О.М. ОДНОДІТНА СІМ'Я ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН СУЧАСНОСТІ.....	27
Прошенко В.П. ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ.....	28
Рюміна Я.Ю. ЖІНКИ В БІЗНЕСІ: СТЕРЕОТИПИ, ЩО СТАЮТЬ НА ЗАВАДІ.....	30
Соболь В.О. СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА ЯК ФЕНОМЕН ПОЛКУЛЬТУРНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	33
Солецька А.І. СУСІДСТВО ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМООБМІНУ СОЦІАЛЬНИМИ ПОСЛУГАМИ.....	25
Трошина І.В. ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ МОЛОДІ В ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩІ.....	27
Черненко О.М. РОЛЬ ВОЛОНТЕРІВ У НОВІТНІЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ.....	40
Янків Д.А. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ.....	42

ЧАСТИНА II

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Ващенко Е.А. СУПРОВІД ДІТЕЙ У МЕДІАСОЦІАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	45
--	----

Витичак В.М.	
ДИТЯЧА БЕЗПРИТУЛЬНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	46
Єфімчук К.В.	
СПЕЦІФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ СІМЕЙНИХ ФОРМ ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ.....	48
Ізаак К.І.	
ПІДЛІТКОВА ВАГІТНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО - ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	52
Капрак А.Ю.	
ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	53
Кобзар І.С.	
АНАЛІЗ ПОТРЕБ ОНКОХВОРОЇ ДИТИНИ ТА НАДАННЯ ЇЙ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ.....	56
Козар М.О.	
АРТ-ТЕРАПІЯ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ВАДАМИ РОЗВИТКУ.....	58
Кухарець Г.С.	
ПРОБЛЕМА ТЮТЮНОПАЛІННЯ ПІДЛІТКІВ ТА МЕТОДИ ЇЇ ПРОФІЛАКТИКИ.....	61
Лановенко М.М.	
РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У ЗДІЙСНЕННІ ПАТРОНАТУ СІМ'Ї.....	62
Максемиць Н.С.	
ДИТЯЧА ОБДАРОВАНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	64
Паламарчук В.Ю.	
ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	66
Сильчик А.О.	
СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА ДЕЗАДАПТАЦІЇ У ПІДЛІТКІВ.....	68
Тарасенко Н.М.	
ОСОБЛИВОСТІ АМБІДЕКСТРІЇ.....	72
Трошина А.В.	
СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ В РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРАХ.....	74
Хижняк О.О.	
ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ ПОВЕДІНКИ ГІПЕРАКТИВНОЇ ДИТИНИ.....	75
Шилкін Д.Є.	
ІНТЕРНЕТ ЗАЛЕЖНІСТЬ – ПРОБЛЕМА ДВАДЦЯТЬ ПЕРШОГО СТОЛІТТЯ.....	76
Шуляк О.О.	
ЛИХОСЛІВ'Я ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН.....	78

ЧАСТИНА I
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНІ

УДК 37.013.42:004.77:616.89

Б.А. Александрова

**СУТНІСТЬ, ВИДИ ТА ПРИНЦИПИ ПРОФІЛАКТИКИ
КОМП'ЮТЕРНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ**

Вплив Інтернету на особистість має специфічні наслідки, особливо в юному віці. Надмірна захопленість молоді людини кібер-середовищем може призвести до Інтернет-залежності, внаслідок якої відбувається знецінення реальності, змінення системи цінностей, мрій та прагнень, що, в свою чергу, позначається на процесі життєвого планування. Великої уваги вимагають до себе ті молоді люди, чий відхід від реальності поки що не знайшов свого яскравого вираження, хто лише починає засвоювати адитивні патерни поведінки у важких зіткненнях з вимогами середовища, хто потенційно може виявитися залученим в різні види адиктивної реалізації [1].

Тому необхідно саме у цьому віці є профілактика комп'ютерної - залежності, оскільки саме в цей період у молоді формуються дуже важливі якості особистості, звернення до яких могло б стати однією з найважливіших складових на шляху подолання залежності. Це такі якості, як прагнення до розвитку і самосвідомість, інтерес до своєї особистості і її потенціалів, здібність до самоспостереження. Важливими особливостями цього періоду є розвиток рефлексії і становлення етичних переконань.

Вони починають усвідомлювати себе частиною суспільства і знаходять нові суспільно значущі позиції, удосконалюють себе та самовиражаються.

Соціально-педагогічну профілактику комп'ютерної-залежності визначаємо як комплекс заходів, спрямованих на розвиток психолого-педагогічних характеристик особистості, забезпечення її стійкості до залежної поведінки, формуванням навичок здорового способу життя задля попередження розвитку і прогресування залежності [2].

Профілактика комп'ютерної-залежності у молоді передбачає здійснення як первинної, так і вторинної профілактики. Так, система первинної профілактики включає, з одного боку, інформування особистості про переваги та небезпеки середовища Інтернет, ознаки залежної поведінки, а з іншого – рекомендації щодо організації «здорового користування Інтернет» (принципи психогієни, часові рамки тощо), заходи, що здійснюються і на міжособистісному рівні, і в масштабах суспільства, спрямовані на групу ризику і на всю громадськість з метою формування інформаційної культури, теоретичної і методичної підготовки педагогів, батьків і підростаючого покоління. [5]

Вторинна профілактика полягає в заходах, спрямованих на роботу з наслідками і на усунення чинників ризику, здебільшого, на індивідуальному і міжособистісному рівнях.

Зміст профілактики комп'ютерної-залежності полягає у розвитку почуття відповідальності молоді за свою поведінку, яка сприяє глибокому усвідомленню шкоди постійного перебування в мережі Інтернет.

Необхідним в профілактичній роботі з подолання комп'ютерної-залежності є реалізація її основних напрямів, серед яких пріоритетними нами визначені:

- інформування молоді про механізми впливу мережі Інтернет на особистість, причини, клінічні прояви, методи діагностики та наслідки Інтернет-залежності;

- формування стратегій високофункціональної поведінки та внутрішньо особистісних мотивів і системи цінностей, відповідних здоровому способу життя;

- розвиток стійкості до негативних соціальних впливів та особистісних ресурсів і навичок досягнення поставлених цілей в реальному житті;

- розширення кола альтернативної до залежної поведінки діяльності.

Оскільки уявити життя сучасної молоді неможливе без використання комп'ютера та Інтернету (адже особистість розвивається в тій діяльності, яка відповідає її інтересам і життєвим цінностям), то вагомим є дотримання основних вимог до організації соціально-педагогічної профілактичної роботи [4].

Принципи соціально-педагогічної профілактики Інтернет-адикції

- Самоактуалізації

формування в особистості прагнення до розвитку соціально позитивної поведінки і діяльності.

- Індивідуальності

сприяє індивідуалізації підходів до суб'єктів профілактичного процесу і адресність виховного впливу

- Творчості

варіативність і гнучкість соціально-профілактичної роботи

- Довіри

довірливість відносин між суб'єктами виховного впливу і емпатійність

- Орієнтації на культурні цінності

врахування національних культурних цінностей і механізмів особистісного розвитку

- Успіху

опора на позитивні якості особистості і сторони її життя, формування позитивної Я-концепції і адекватної самооцінки.

- Компетентності

високий професіоналізм суб'єктів профілактики Інтернет-залежності.

Використання даних принципів у профілактичній роботі допомагає особистості усвідомити себе індивідуальністю, розкрити свої здібності, сприяти становленню самосвідомості, успішно вирішувати особистісно значущі і соціально схвалювані задачі самореалізації, самовизначення, самовдосконалення і самоутвердження. [3]

Отже, профілактика передбачає систему виховних заходів з ознайомлення молоді з симптомами комп'ютерної-залежності та шляхами недопущення її виникнення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрієнко А. .О Інтернет-адикція як форма залежної поведінки [Текст] / Андрієнко А.О. // Проблеми соціальної роботи в аспекті реформування соціальних відносин: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції /За ред. Кривоконь Н.І. та Сили Т.І. – Чернігів : ЧДПСТП, 2008 – С.288-292.
2. Бартків О.С. Соціально-педагогічна профілактика Інтернет-адикції у студентської молоді // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки Сер. “Педагогічні науки”. – № 1 (278), 2014. – С.166-171
3. Золотова Г. Д. Сутність технологічних видів адитивної поведінки дітей Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 13 (272), Ч. IV, 2013 сс.126-130
4. Левицька Н.С. Особливості профілактики Інтернет-залежності серед студентської молоді/ Н.С.Левицька // Новітні технології у науковій діяльності і навчальному процесі: Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених (м. Чернігів, 16-17 квітня 2013 р.) : тези доповідей : в 2-х т. Т. 2. Гуманітарні науки. – Чернігів: Черніг. держ. технол. ун-т, 2013. – 543 с.
5. Собкин В. Виртуальная атака / В. Собкин, Ю. Евстигнеева. // Первое сентября. – 2010. – С. 34–35

УДК 314.114

А.А. Бабенко

МІГРАЦІЯ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ

Міграція являє собою складний за природою соціально-економічний процес, що набуває значення однієї з найбільш характерних ознак сучасного суспільства, його невід'ємного елемента, котрий виконує функції не лише у сфері перерозподілу трудових ресурсів, але й у трансляції культурних цінностей та зближення взаємозв'язків між різними народами. Вона тісно пов'язана зі змінами економічної структури, розміщенням продуктивних сил, соціальною, політичною та демографічною ситуацією в країні та регіонах [1]. Питання міграції розглядали у своїх роботах О.Вишневська, Г. Гронтковська, О. Малиновська, З. Смутчак.

Зазначені науковці визначають міграцію, як складне і неоднозначне явище, котре, крім суто позитивних наслідків, здатне провокувати виникнення різних соціальних патологій і загрожувати стабільності не тільки держав-донорів, а й держав-реципієнтів [2]. Тому тема публікації є актуальною.

Метою статті є проаналізувати міграцію як чинник соціальної дестабілізації.

У країнах-реципієнтах міграційні процеси зумовлюють виникнення таких проблем:

- посилення соціальної напруги через негативний вплив залучення іноземної робочої сили на рівень оплати праці та зайнятість місцевих працівників [2];
- виникнення міжнаціональних, міжетнічних, міжконфесійних та інших конфліктів. Часто іммігранти не прагнуть вписатися в культуру нового для них середовища, засвоїти новий стиль життя і мову. Вони відмежовуються від нього, прагнучи зберегти свою ідентичність, національні традиції, релігію, культуру. У багатьох країнах Європи утворилися національні анклавні іммігрантів, які починають висувати конкретні вимоги, що часто суперечать законам і традиціям країни перебування. На цьому тлі виникають вогнища соціальної напруги між місцевим населенням та іммігрантами, зростає ксенофобія та екстремізм [2];
- неконтрольовані масштаби зростання нелегальної міграції, погіршення криміногенної ситуації. Нелегальна міграція становить загрозу національній безпеці будь-якої держави, оскільки вона спричиняє різке погіршення криміногенної ситуації в регіонах, де виникають слабо контрольовані зони з компактним проживанням мігрантів, де активного поширення набувають наркоманія та проституція, небезпечні інфекційні хвороби тощо. За відсутності законних джерел існування нелегальні мігранти можуть удаватися до створення етнічних кримінальних угруповань. Часто нелегальна міграція тісно пов'язана з контрабандою зброї, наркотиків, торгівлею людьми, поширенням тероризму [4].

Масштабні міграційні процеси зумовлюють виникнення ще більшого спектру проблем у країнах-донорах. Серед них:

1. Демографічні проблеми. У країнах-донорах внаслідок виїзду людей репродуктивного віку, порушення сімейних стосунків через тривалу відсутність одного з подружжя, відкладені народження або відмову від народження дітей, погіршення стану здоров'я виникають неминучі демографічні втрати. Загрозу для демографічного розвитку становить перетворення значного сегмента тимчасової міграції на стаціонарну. Також внаслідок масового виїзду молоді закордон стрімко розвивається явище "старіння населення".

2. Економічні проблеми. До них належать [2]:

- зменшення надходжень до бюджету внаслідок скорочення числа потенційних платників податків;
- вкладання державою коштів у підготовку фахівців, які реалізують свої здібності й створюють додаткову вартість за кордоном;
- зменшення можливостей національного розвитку внаслідок відтоку за кордон кращої, ініціативнішої, мобільнішої частини трудових ресурсів, особливо виїзду вчених і фахівців. Найвагомішою проблемою для країн еміграції є безповоротні втрати кваліфікованої робочої сили. Так, за 1980-2000 рр. із Зімбабве виїхало 90% підготовлених лікарів. Україна внаслідок еміграції у 1990-ті рр. втратила 15-20% свого інтелектуального потенціалу. Щорічні втрати нашої держави від виїзду науковців і висококваліфікованих фахівців

оцінюються у понад 1 мільярд дол. США. Втрати інтелектуального потенціалу посилюють диспропорції науково-технічного розвитку окремих країн.

3. Соціальні проблеми. Серед них:

- поширення явища "соціального сирітства". Більшість дітей мігрантів, часто не отримують належного догляду та піклування з боку батьків, або й зовсім виявляються покинутими. Це у свою чергу провокує появу у них цілої низки проблем, котрі проявляються у: порушенні психоемоційного стану здоров'я дитини; появі дратівливості, агресивності, тривожності, відсутності довіри до інших; появі відчуття самотності та власної неповноцінності; виникнення синдрому емоційної депривації, що призводить до девіантної та асоціальної поведінки [5];

- потрапляння мігрантами в ситуацію торгівлі людьми (сексуальна експлуатація за кордоном, трудове рабство) [3].

4. Соціально-психологічні проблеми. До них належать [2]:

- девальвація сімейних стосунків;

- труднощі у побудові міжособистісних відносин батьків і дітей;

- емоційні розлади у емігрантів та членів їхніх родин.

5. Масова еміграція погіршує міжнародну репутацію країни через набуття іміджу держави, не здатної забезпечити нормальні умови праці та стандарти життя для своїх громадян. З боку країн, що приймають, часто висуваються політичні та економічні претензії до країн еміграції, особливо у випадку значного припливу нелегальних мігрантів [3].

Отже, міграція є достатньо суперечливим соціально-економічним явищем, яке містить у собі як позитивні, так і негативні аспекти. Останні ж здатні серйозно дестабілізувати ситуацію в країні, зумовлюючи виникнення демографічних, економічних, соціальних, соціально-психологічних проблем й нанести нищівний удар міжнародній репутації держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вишнеvsька О. А. Сучасна міжнародна трудова міграція та державна міграційна політика / О. А. Вишнеvsька // Статистика України. – 2008. – № 2. – С. 87–91.
2. Гронтковська Г.Е. Міжнародна економіка: навч. посіб. / Г. Е. Гронтковська, О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 384 с.
3. Малиновська О. Наслідки міжнародної міграції населення України та політико-управлінські дії щодо їх врегулювання. Аналітична записка НІСД / О. Малиновська. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/562/>.
4. Смутчак З. В. Нелегальна міграція в Україні: передумови, особливості та можливі наслідки/ З. В. Смутчак // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – № 16. – С. 609-613.
5. Щерба Галина Еміграція молоді з України як індикатор соціального сирітства дітей мігрантів / Галина Щерба // Український альманах – 2014. – № 15. – С. 192–194.

ДІТИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЯК СПЕЦИФІЧНА СОЦІАЛЬНА ГРУПА

Сім'я з дитиною інвалідом – це сім'я з особливим статусом, особливості та проблеми якої визначаються не тільки особистісними особливостями всіх її членів і характером взаємин між ними, але і більшою зайнятістю вирішенням проблем дитини, закритістю сім'ї для зовнішнього світу, дефіцитом спілкування тощо.

Найбільш серйозним наслідком інвалідності є втрата «базової довіри до світу», без якого стає принципово неможливим розвиток таких найважливіших новоутворень особистості, як автономія, ініціативність, соціальна компетентність, умілість у праці, статева ідентичність та ін.

Без цих новоутворень дитина не може стати власне суб'єктом міжособистісних відносин і сформуватися в зрілу особистість. Втрата базової довіри до світу виявляється у підозрілості, недовірливості, агресивності дитини, з одного боку, та формування невротичного механізму – з іншого.

Причини виникнення проблем входження дитини у систему соціальних відносин можуть бути самі різні, перш за все вони пов'язані з неадекватним сприйняттям дітьми-інвалідами тих вимог, як навколишній соціум.

Критерії подолання труднощів такі:

1. Готовність до адекватного сприйняття виникаючих соціальних проблем і вирішення цих проблем відповідно до норм відносин, що склалися в соціумі (соціальна адаптованість), тобто здатність адаптуватися до існуючої системи відносин, оволодіти відповідним соціально-рольовим поведінням і мобілізувати не тільки свій потенціал для вирішення соціальної проблеми, а й використовувати ті умови, в яких складаються відносини дитини;
2. Стійкість до несприятливих соціальних впливів (автономність), збереження своїх індивідуальних якостей, сформованих установок і цінностей;
3. Активна позиція у вирішенні соціальних проблем, реалізована готовність до соціальних дій, саморозвиток і самореалізація у виникаючих важких ситуаціях (соціальна активність), здатність до самовизначення і розширення меж просторової життєдіяльності.

Кожен з перелічених критеріїв не свідчить про підготовку дитини до подолання труднощів соціальної реабілітації. Вони можуть розглядатися тільки в комплексі.

Головне, що повинен враховувати соціальний працівник – це те, що його діяльність є не вузькоспеціалізованою, а являє собою широкий спектр послуг, що надаються дітям, які мають порушення розвитку і їх сім'ям. Причому діти, розвиток яких істотно порушено, зазвичай відразу потрапляють в поле зору фахівця, і потреби у створенні системи професійної допомоги, як правило, очевидні. Навпаки, розпізнавання дітей, яким лише загрожує ризик порушення

розвитку, може бути складно, характер і форми професійних послуг в цьому випадку не є очевидними. Не тільки мала вага дитини при народженні або нездорова обстановка в його сім'ї можуть стати причиною відставання його розвитку, тому реабілітація передбачає моніторинг розвитку дитини з метою своєчасного забезпечення сім'ї спеціальною допомогою відразу ж після появи у нього перших ознак порушення розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дементева Н.Ф. Соціальна робота з сімей дитини з обмеженими можливостями. – М.: Інститут соціальної роботи, 1996.
2. Мастюкова Е.М., Московкина А.Г. Сімейне виховання дітей з відхиленнями у розвитку. – М.: ВЛАДОС, 2004.
3. Лукашевич М. П. Соціальна робота (теорія та практика): підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. П. Лукашевич, Т. В. Семигіна. – К.: Каравела, 2011. – 367 с.
4. Лукашевич М. П. Теорія і методи соціальної роботи: навч. посібник / Лукашевич М. П., Мигович І. І. – К.: МАУП, 2003. – 168 с.

УДК 364.62-055.52-058.832-055-2

Ю.С. Голік

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ОДИНОКИМИ МАТЕРЯМИ

Мета статті полягає у виокремленні головних аспектів соціальної роботи з одинокими матерями як способу соціального впливу.

Завданням даної статті є визначення форм і методів соціальної роботи з одинокими матерями, спрямованих на покращення, збереження і поліпшення їхнього соціального функціонування, попередження негативних соціальних процесів.

У більшості сучасних сім'ях відбуваються кризові явища, що виразно простежуються в сучасному суспільстві: незадовільні матеріальні умови, соціальна незахищеність, культурно-освітній занепад, моральна деградація тощо. В Україні погіршується демографічна ситуація, посилюються негативні тенденції в сімейно-шлюбних відносинах. Сьогодні у нашій країні 13% дітей народжують матері, які не перебувають в зареєстрованому шлюбі.

У більшості неповних сімей батьківські функції виконує мати. Питома вага власне “батьківських” сімей незначна – усього близько 1%. До того ж зростає кількість таких, де подружжя юридично перебуває у шлюбі, а фактично мешкає окремо, тобто сім'я по суті відсутня. Все це помножує кількість неповних сімей. Їх класифікують за різними ознаками: причинами утворення, статтю батьків, структурою, кількістю членів, етапами життєвого циклу, розподілом ролей і т.д. Основні причини формування неповної сім'ї – позашлюбне народження дитини, розлучення батьків, смерть когось із них, а також економічний фактор (свідома відмова чоловіків від шлюбу та сім'ї, яку

неспроможні утримувати). Позашлюбні, матері-одиначки нерідко вважають чоловіків за “додатковий итягар”, без якого “легше прожити”. Раніше чимало їх не реєстрували шлюб для того, щоб скористатися пільгами.

Головним об’єктив соціальної роботи виступають неповні сім’ї, в першу чергу ті сім’ї, які мають проблеми у сімейному вихованні, сім’ї, які за особливостями своєї життєдіяльності потребують соціальної підтримки, допомоги, реабілітації. Соціальна робота з такими сім’ями полягає у забезпеченні соціальної профілактики сімейного неблагополуччя, здійсненні системи заходів, спрямованих на запобігання аморальної, протиправної поведінки дітей та молоді, наданні соціальної допомоги та послуг з метою реалізації програми роботи з неповною сім’єю; наданні допомоги матері у розв’язанні складних питань сімейного виховання; здійсненні соціальних послуг, здійснення соціальної реабілітації.

Одним з важливих принципів роботи з сім’єю є принцип самозабезпечення сім’ї, тобто надання їй соціальної допомоги з метою пошуку і стимуляції її внутрішніх резервів, які допоможуть сім’ї вирішити власні проблеми. Соціальна робота з сім’єю спрямовується на всю сім’ю в цілому, а також на окремих її членів (дітей, матері, інших членів сім’ї). У процесі такої роботи вирішується питання раціональної організації внутрі сімейного спілкування, нормалізації життєдіяльності і відпочинку сім’ї та окремих її членів, спілкування з оточуючим середовищем, допомога надається у раціональному розв’язанні складних сімейних колізій, конфліктів, знімаються стреси.

Головна мета, яку ставить перед собою соціальний працівник, полягає у визначенні специфіки роботи з розглянутої категорією сімей, що дозволяють виявити проблеми неповної материнської сім’ї та намітити шляхи їх ефективного подолання. Також, спираючись на досягнуті результати та особливості неповної материнської сім’ї, велике значення має створення умов для сприяння розуміння матір’ю свого становища, своєї виховної позиції, потреб дитини та усвідомлення мети, до якої вона хоче його привести. І тому той факт, що дитина виховується однією матір’ю, сам по собі не сприяє появі якихось відхилень у розвитку дитини, не перешкоджає його щастя, не накладає на нього якихось специфічних рис, яких би не було в інших дітей. Справа лише в тому, що процес виховання в таких умовах важкий і можливі певні небезпеки, їм і доведеться приділити увагу в першу чергу соціальному педагогу.

По виконуваних функцій існує декілька спеціалізацій соціального працівника, найбільш поширеною є сімейний соціальний працівник. Він забезпечує діагностування проблем у соціумі, соціально-педагогічну захист сім’ї та особистості, психолого-педагогічна освіта батьків, узагальнення та поширення досвіду сімейного виховання, сприяє відродженню і активізації ідей народної педагогіки, враховуючи національно-етнічні особливості сім’ї.

Висновки Аналізуючи викладене можна сказати, що соціальний працівник, здійснюючи соціальний супровід неповної сім’ї, виступає посередником між сім’єю, школою і суспільством, захищає права дітей та їхніх

сімей. Соціальна робота характеризується різнобічністю соціальних впливів: з одного боку, фінансова допомога неповних сімей, а з іншого – соціально-психологічна підтримка, соціально-педагогічний супровід, рекреаційна діяльність тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Докторович М. О. Формування соціальної компетентності старшого підлітка з неповної сім'ї : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 "Соціальна педагогіка" / М. О. Докторович. – К., 2007. – 21 с.
2. Клімкіна Н. Г. Формування соціальної активності підлітків із неповних сімей у навчально-виховному процесі основної школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 "Соціальна педагогіка" / Н. Г. Клімкіна. – К., 2009. – 24 с.
3. Повалій Л. В. Специфіка виховання сучасних підлітків у неповній сім'ї / Л. В. Повалій // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – Кн. 1. – К., 2005. – С. 287-291.
4. Постовий В. Г. Особливості виховання дітей з розлучених сімей / В. Г. Постовий, О. М. Максимович. – К., 2004. – 204 с.

УДК: 364.044-057.36

Л.О. Гребенюк

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ

У таких складних умовах сьогодення питання про соціальний захист військовослужбовців, членів їх сімей та цивільного персоналу набирає особливої гостроти. Військовослужбовцем є особа, що служить у Збройних силах. Відповідно до статті 5 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», військовослужбовці – це громадяни України, які проходять дійсну військову службу у складі Збройних сил України та інших військ. Призов молодшої людини до лав Збройних сил – зміна для неї звичайного середовища, порядку існування, відірваність від родини та близьких. Молода людина, яка потрапляє у військо, півтора року перебуває у вакуумі, ізоляції від зовнішнього світу, підпадає під вплив внутрішньо військових як позитивних, так і не рідко негативних чинників. Це все супроводжується великими фізичними та моральними навантаженнями. Метою військово-соціальної роботи є створення у військових та трудових колективах соціальних умов і гарантій, які забезпечували б їх нормальну життєдіяльність, добросовісне і якісне виконання військовослужбовцями і цивільним персоналом покладених посадових обов'язків.

Військово-соціальна робота включає в себе вирішення наступних проблем:

- 1) соціального забезпечення – як сукупності соціальних норм і гарантій, що задовольняють ті чи інші соціально-економічні та духовні потреби військовослужбовців;

2) соціально-правової роботи — як комплексу організаційно-методичних і правових заходів, спрямованих на доведення до військовослужбовців, членів їх сімей та працівників Збройних Сил України визначених законами соціальних прав, пілг і допомоги;

3) соціально-професійної адаптації військовослужбовців до умов військової служби на етапі підготовки до неї, як процесу активного їх пристосування до умов і характеру служби, міжособистісних стосунків, умов побуту, дозвілля;

4) соціальної адаптації звільнених у запас військовослужбовців та членів їх сімей до нових умов і характеру праці;

5) проектування, організація впровадження цільових комплексних програм соціального розвитку Збройних Сил, системи планування та керування соціальними процесами і явищами в них;

б) соціального захисту — реалізації соціально-економічних і правових заходів, що призначені забезпечити гарантований прибуток тим, хто не може заробити на засоби існування, а також надання можливості безкоштовного отримання житла, охорони здоров'я, освіти, в основі яких лежать суспільні фонди споживання.

Робота соціальних працівників, консультативних пунктів, що діючі, при військових частинах, спрямована на надання соціально-медичної, психолого-педагогічної, правової, інформаційної допомоги, як військовослужбовцям строкової служби, так і офіцерам та членам їх сімей.

Уміле проведення військово-соціальної роботи забезпечує підтримання у військових колективах здорової морально-психологічної атмосфери, створює сприятливі умови для успішного виконання навчально-бойових завдань. Основною умовою розв'язання проблем соціального захисту військовослужбовців і членів їхніх сімей є відповідність визначених соціальних допомог, пілг, компенсацій щодо рівню економічного розвитку держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ананін В. А. Філософсько-соціологічні проблеми миру, війни та армії / Київський військовий ін-т управління та зв'язку. – К., 1996. – 112 с.
2. Афонін Е.А. Становлення Збройних Сил України: соціальні та соціально-психологічні проблеми. – К.: Інтерграфік, 1994. – 304 с.
3. Бурая Н.П. Соціальна робота: Навч посібник. - Харків: ун-т внутрішніх справ, 1996. - 104 с.
4. Варій М.Й. Неформальні групи військового підрозділу: соціально-психологічний аспект. – Львів, 1997. – 39 с.
5. Варій М.Й. Основи соціальної психології військового колективу. – Л.: Сполом, 2000. – 249 с.

НАСИЛЬСТВО В СІМ'І, ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

У останні роки проблема насильства над жінкою та дитиною в сім'ї все більше привертає увагу фахівців. У США та Західній Європі перші роботи, присвячені цій проблемі, стали з'являтися починаючи з 70-х років. Пізніше були розроблені різні соціальні програми для профілактики наслідків такого насильства.

В Україні проблема насильства над жінкою та дитиною в сім'ї тривалий час не була предметом спеціальних досліджень соціологів, психологів та соціальних працівників. Нею займалися, в основному, криміналісти при вивченні злочинів, які здійснювалися в сімейно-побутовій сфері. Однак, практика останніх років доводить концептуальне осмислення цього питання на державному рівні. Свідченням цього є і прийняття законодавчої бази, і створення кризових центрів роботи з тими, хто потерпає від насильства в родині [1].

В Україні відбуваються перші спроби запровадження й реалізації певних моделей роботи: превентивної, навчально-тренінгових програм, роботи з правоохоронними органами, організації притулків для жінок, кризових консультативних центрів (очних та заочних), центрів реінтеграції, груп взаємопідтримки чи самодопомоги, психотерапевтичних програм (індивідуальних та групових).

За визначенням Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», який Верховна Рада України ухвалила 2001 року, насильство в сім'ї – це «будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю». Отже, жертвою домашнього насильства може стати будь-хто: жінка, яку постійно лає і б'є її чоловік, дівчинка-підліток, що страждає від сексуальних переслідувань свого вітчима, хлопчик, якого лупцює мати-алкоголичка, старенька бабуса, що її ненавидять власні діти...

Закон розрізняє чотири види домашнього насильства:

- фізичне;
- психологічне;
- економічне;
- сексуальне.

Фізичне насильство в сім'ї – це навмисне нанесення побоїв, тілесних ушкоджень одного члена сім'ї іншим, яке може призвести чи призвело до порушення нормального стану фізичного чи психічного здоров'я або навіть до смерті постраждалого, а також до приниження його честі та гідності.

Сексуальне насильство в сім'ї – це примушування до небажаних статевих стосунків у родині, а також сексуальні дії щодо неповнолітнього члена сім'ї.

Психологічне насильство в сім'ї – це насильство, пов'язане з тиском одного члена сім'ї на психіку іншого через навмисні словесні образи або погрози, переслідування, залякування, які доводять постраждалого до стану емоційної невпевненості, втрати здатності захистити себе і можуть заподіяти або заподіяли шкоду психічному здоров'ю.

Економічне насильство в сім'ї – це навмисні дії одного члена сім'ї щодо іншого, спрямовані на те, щоб позбавити постраждалого житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які він має законне право. Такі дії можуть заподіяти шкоду фізичному чи психічному здоров'ю, або навіть призвести до смерті постраждалого [2].

На жаль, це дійсно так. За даними соціологічних досліджень, серед розлучених жінок кожні три з чотирьох опитаних потерпали від домашнього насильства. Офіційна статистика Міністерства внутрішніх справ свідчить, що більше ніж 81 тисяча осіб перебувають на обліку за вчинення насильства в сім'ї.

У суспільстві утвердилися й багато інших стереотипів щодо насильства, які перешкоджають подоланню цього явища. А, мабуть, найбільше згубно впливають на суспільну думку уявлення про те, що поодинокі випадки агресії не є насильством. Насправді це не так. Прояви домашнього насильства мають циклічний характер: випадок насильства - примирення – заспокоєння – посилення напруги – і знову насильство. Кожного наступного разу цей цикл може скорочуватися в часі, а насильство – ставати більше інтенсивним та жорстоким [2].

Тема попередження сімейного насильства вже багато років знаходиться у центрі міжнародного обговорення. У країнах Західної Європи і Північної Америки ця проблема більше двох десятиріч міститься в полі зору громадськості й тому досліджена набагато краще, ніж в Україні. До останнього часу в нашій державі було накладено своєрідне табу на обговорення як проблем насильства над дітьми та жінками, так і проблем насильства проти особистості в цілому. Окремі випадки, що ставали надбанням громадськості, трактувалися як дії маніяків або карних злочинців. Лише останніми роками суспільство починає усвідомлювати катастрофічні масштаби проблеми.

Сімейне насильство відрізняється від інших агресивних актів тим, що воно не є прикритим епізодом - це дії, які раз-у-раз повторюються. Крім того, ці дії відбуваються у стосунках між близькими людьми - батьками й дітьми, іншими родичами і дітьми. З цього випливає поняття насильство в сім'ї - це примусовий контроль одного члена сім'ї над іншим, реальна дія чи загроза фізичної, психологічної, економічної, сексуальної образи - моральної, емоційної, вербальної.

Насильство в сім'ї як взаємодія її членів виражається в трьох основних проявах:

1) поведінка, базована на вчиненні «неявного» насильства, тобто не усвідомлюваного суб'єктом як насильницьке, у формах «педагогічного», «соціалізаційного», «інформаційного» примусу. Такі форми насильства

пояснюють конструктивну функцію насильства в сім'ї (зادля культурної спадкоємності);

2) поведінка, пов'язана з механізмами визнання агресивних дій насильницькими за своєю сутністю;

3) насильство-імітація на рівні внутрішньосімейних відносин, пов'язане з дискримінаційною поведінкою членів сім'ї.

Таким чином, насильство в сім'ї може мати різні види і форми, але наслідки насильства в сім'ї для дитини завжди несуть в собі серйозні збитки для здоров'я і розвитку дитини. Нерідко загрожують її життю чи навіть є причиною смерті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаровська А. Що ми можемо зробити, щоб запобігти домашньому насильству. – К., СДМ - Студіо, 1999. – 64с.
2. Журавель Т. В. Соціально-педагогічна робота з профілактики насильства щодо дітей / Т. В. Журавель // Соціальна педагогіка : навч. посібник / За заг. ред. О. В. Безпалько; Авт.-кол. О. В. Безпалько, І. Д. Зверева, Т. Г. Веретенко та ін. : – К. : Академвидав, 2013. – С. 197–209.

УДК 345-289:3

О.Ю. Мірошніченко

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ МОДНИХ НАПРЯМІВ У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

При характеристиці модного процесу необхідно уявляти об'єктивні й суб'єктивні умови його існування, з'ясувати соціокультурні чинники його виникнення та розвитку, що спричиняються наявністю умов існування моди. До об'єктивних умов існування моди як процесу відноситься сама суспільна система, оточуюче й речовинне середовище. Існування моди можливо лише в суспільстві, що має якості динамічності, відкритості, надмірності, з соціальною диференціацією й соціальною мобільністю. Воно неможливе в суспільстві статичному, закритому, з обмеженістю матеріальних благ і культурних зразків, соціальною однорідністю й фіксованою ієрархією соціальних груп.

До суб'єктивних умов існування моди як процесу відноситься здатність людей впливати на модний процес у певному напрямку. У цьому змісті виняткову роль у модному процесі грає соціальна група «творці моди», а також «інноватори». Саме вони втілюють задуми модельєрів у моделі модної поведінки.

Часто моду презентують як результат вільного вибору споживачів, однак у реальності цей процес більш складний. Мода нав'язується виробниками потенційно модних товарів, а споживачі піддаються інерції традиції, стереотипів, що гальмує процес засвоєння нав'язуваних моделей споживання. Крім того, виробники конкурують між собою, пропонуючи різні, іноді

протилежні моделі. Тому споживач вільний стосовно виробника в тій мірі, в якій йому відкритий вибір. Таким чином, свобода споживача пропорційна наявному вибору потенційно модних об'єктів [1].

Мода - це процес соціального конструювання границі між модною й немодною частинами соціального простору й, відповідно, між модними й немодними людьми, що знаходяться в них. Модне поле відрізняється від немодного домінуванням двох цінностей - сучасності й престижності, тому змістом модного поля є престижна сучасність. Таким чином, особливістю модного процесу є виробництво символів престижної сучасності.

У сфері моди завжди відбувається боротьба між стандартом й індивідуальністю. Кожен індивід переломлює, по-своєму засвоює модні зразки, переосмислює відповідно до своєї системи цінностей, що можна назвати своєрідним актом співтворчості. Отже, мода виступає як проекція основних структур особистості (фізичних, соціальних, психічних, ідеальних і т.д.) на її поведінку.

Мода діє в соціальних системах, для яких характерні наступні риси: динамічність; соціальна диференціація й мобільність; відкритість (розвинені канали комунікації); надмірність (розвинена система тиражування матеріальних і культурних благ, існує безліч конкуруючих модних зразків) [2].

Мода являє собою процес, що поступово розвивається всередині старих соціальних форм. Мода є соціальним регулятором, демонструючи, з одного боку, соціальну нерівність у суспільстві, позначаючи розходження між соціальними групами (різні соціальні групи мають різні можливості й стимули для участі в модній поведінці, модні зразки мають різну вартість тощо), з іншого боку, мода згладжує розходження між соціальними групами, будучи чинником демократизації сучасного суспільства.

Мода - не тільки засіб демонстрації соціального статусу, але й засіб спілкування між людьми, форма масової комунікації. Мода може функціонувати як міжгрупова комунікація і як внутрішньогрупова комунікація. Мода пов'язана з основними соціально-психологічними механізмами спілкування: вселянням, зараженням, переконанням, наслідуванням.

Приналежність людини до тієї або іншої соціальної або вікової групи визначає можливість вибору її відношення до моди. Модне наслідування прилучає особистість до системи групових цінностей. Походження моди тісно пов'язане з конформізмом, що частковим випадком соціальної ідентифікації. Конформізм припускає якийсь конфлікт між особистістю й групою, розбіжність їх поглядів, бажань, інтересів. При цьому особистість змушена пристосовуватися до цінностей групи, або відмовляючись від власних переконань, або маскуючись під стандарти, прийняті групою. Слідування моді може бути формальним або активним. У випадку формального слідування моді її приписання виконуються лише в тому випадку, коли вони не суперечать особистим переконанням людини [3].

Аналіз специфіки, структури й функцій модного процесу дає можливість визначити модний процес як динамічну зміну культурних зразків масової

поведінки й споживчих моделей, що грають роль символів престижної сучасності. Для нього характерна тенденція до постійного руху й інновацій, що ініціюється самим характером виробництва модних товарів. Найбільш сприятливі умови для цього створюються в умовах суспільства «масового споживання». Завдяки розвитку ХХ ст. засобів масової комунікації, вплив інформації та реклами на масового середнього людини різко зросла. У зв'язку з складністю і багатомірністю самого феномена, досить проблематично дати однозначне визначення масової комунікації. Реклама виконує роль механізму переконання і впливу, і цей вплив має як позитивний, так і негативний аспекти. Вона створює неправдиві, зайві або шкідливі потреби, орієнтує людину на задоволення психофізіологічних потреб, підвищення престижу, натомість опосередковано знижує значення задоволення духовних, інтелектуальних потреб, роль нематеріальних цінностей.

Зовнішні соціокультурні чинники: гендерні зміни соціально-демографічної спільності «молодь», що спричинило збільшення жіночої частки соціальної групи, яке, з своїх психологічних особливостей, виявився більш навіюваною й сильніше піддавався впливу ЗМІ.

Внутрішні внутрішні чинники: специфічні характеристики самої моди як соціального явища: наслідуваність, ірраціональність, демонстративність, знаковість, масовість, динамізм; соціально-психологічні особливості соціальної групи «молодь»: підвищена психологічна схильність рекламному впливу, пов'язана із загальною емоційною; схильність до демонстративної (показової) споживчої поведінки, яка орієнтується для досягнення успіху кращого статусного становища молодої людини; відкритість для інновацій і експериментів; переорієнтування системи цінностей молоді цінності «суспільства споживання», котрому притаманні індивідуалізм, гедонізм і рівень динамізму споживчих потоків; специфічні особливості ЗМІ й реклами: потужний суггестивний вплив ЗМІ й реклами на уяву, емоції, поведінку людини у вигляді віддалених тематичних, образних, звукових асоціацій.

Таким чином, в Україні соціальна реклама перебуває на етапі становлення. Наступним етапом повинна бути розробка науково-методичного обґрунтування технології створення та алгоритму оцінки соціальної реклами, її апробації та аналізу. Це не можливо без моніторингу соціальної реклами, встановлення її відповідності віку, інтересам та потребам певних груп населення, визначення пріоритетів і пошуку найбільш ефективних видів, форм, тем.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Галитбарова М.И. Мода как феномен культуры / Галитбарова М. И. - Челябинск: 2004. - 232 с.
2. Килошенко М. И. Психология моды: теоретический и прикладной аспекты / М. И. Килошенко. – СПб.: СПГУТ, 2001. – 192 с.
3. Арансон, Э. Механизмы убеждения / Э. Арансон, Э. Пратканис. - М., 2007. – 155 с.

ТИПОЛОГІЯ АГРЕСОРІВ СІМЕЙНОГО НАСИЛЛЯ

Насильство в сім'ї, безсумнівно, корениться в набутому досвіді в процесі соціалізації, сімейного та культурно-суспільного виховання як чоловіків, так і жінок.

Сімейне насилля це форма деструктивної соціальної взаємодії в сім'ї, що відображає її загальне неблагополуччя і порушення в ціннісно-нормативній сфері індивідів.

Типова модель сімейного насильства - це застосування сили сильнішими стосовно слабшого члена сім'ї.

Як правило, у психологічній літературі зазначається, що ні вік, ні освіта, ні професія, ні кількість шлюбів особистості не впливають на сімейне насильство. Хоча існують і інші точки зору.

Так, наприклад, що стосується суб'єктів сімейного насильства, на думку Ю. Антоняна, це чоловіки у віці від 18 до 29 років; з низьким професійним, освітнім і культурним рівнями; знаходилися в тривалих спільних сімейних стосунках з дружиною. Вони знецінюють значення сім'ї, соціально відчужені, багато з них раніше засуджені; з глибоко прихованим несвідомим характером мотивів прояву насильства; зловживають спиртними напоями і переважна більшість з них з психічними аномаліями [1, с.76].

Наведені дані щодо типології агресорів сімейного насилля, дозволяють звернутися до криміналістичної типології, запропонованої Ю. Антоняном:

- ✓ «афективний», тобто сімейний кривдник спричиняє свої дії в стані сильного емоціонального збудження, втраті самоконтролю;
- ✓ «аддиктивний», насильницькі дії є наслідком вживання алкоголю, наркотиків, токсичних речовин тощо;
- ✓ ті, що «самостверджуються». Сенс злочинної поведінки полягає в утвердженні себе на соціальному, соціально-психологічному або індивідуальному рівнях;
- ✓ «беззахисний». Насильницькі дії спрямовані на беззахисного об'єкта, а кривдник впевнений у своїй безкарності;
- ✓ «корисливий». Кривдник спричиняє насильницькі дії заради власної вигоди, наприклад, придбання контролю над жертвами [1, с.127].

На основі психіатричних діагнозів К. Даттоном розроблені наступні типології:

- психопати (використовують насильство як інструмент, можуть бути контрольовані);
- особи з граничною організацією:
 - зі слабким ЕГО;
 - підозрілі(використовують насильство імпульсивно, але можуть бути контрольовані);

- імпульсивні (використовують насильство як інструмент та імпульсивно, що не контролювані) [2, с. 388].

В залежності від рівня актуального конфлікту суб'єкта насильства, рівня причини, які призводять до насильства, можна виділити такі типи насильників:

- «насильник-мораліст», який керується надмірними індивідуальними та особистісними мотивами при скоєнні насильства;
- «насильник-цінник», який керується постійними егоцентричними мотивами при скоєнні насильства;
- «насильник-маргінал», який керується гедоністичними та маргінальними мотивами при скоєнні насильства. До такої групи можна віднести людей, що мають алко- або наркозалежність;
- «патологічний насильник», який здійснює насильницькі дії під впливом головного психопатологічного фактора (глибокі патології особистісного, емоційного та інтелектуального розвитку).

92-97% насильницьких дій стосовно жінок здійснюють чоловіки. Не тому, що чоловіки від природи гірші, а тому, що існують в системі, в якій перевагу мають влада, сила, гроші [3, с. 54].

У ставленні до дітей чоловіки і жінки здійснюють акти насильства однаковою мірою. Дитина найбільше може стати жертвою, тому що вона не може себе захистити. Жінки потерпають від чоловіків-кривдників, а діти потерпають як від чоловіків так і від жінок - жертв домашнього насильства. Так утворюється страшний ланцюг насильства.

Насильство дорослих дітей над батьками має свої корені в минулому: часто це ті діти, які вже вирости і повертають батькам насильство, що здійснюють проти них в дитинстві.

Насильство старших дітей над молодшими здійснюється як відображення ситуації «батько - мати». Старші діти відчули смак влади. Вони вважають, що свою владу, свої переваги над слабшими слід використовувати.

У насильстві одних членів сім'ї над іншими беруть участь свекри, невістки, тещі, зяті, дідусі, бабусі, діти, дядьки. Насильство здійснюється над більш слабкими і беззахисними: людьми старшого віку чи дітьми; людьми з обмеженими фізичними і психічними можливостями; людьми, які залежать від інших.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонян Ю.М., Кудрявцев В.Н., Эминов В.Е. Личность преступника[Текст]: учеб.пособие/Ю.М.Антонян, В.Н. Кудрявцев, В.Е.Эминов. – Санкт-Петербург. – «Юридический центр пресс». – 2004. – 366с.
2. Данилова О.Л. Психология сприйнятия насильства: культурный та гендерный аспект [Текст]: практикум з гендерної психології/ О.Л.Данилова. – За ред. І.С.Клецина. – К. – 2003. – С.388-403
3. Савчук О.М. Стратегії роботи із співзалежними жінками, які зазнають насилля в сім'ї [Текст]: навч.посіб./ О.М.Савчук. – Практична психологія та соціальна робота. – 2003.-№4. – С.51-60.

УДК 304.3:37.013.43

Д.Е. Остапішена

ЧАЙЛДФРІ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН (ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ)

Сучасне суспільство характеризується стрімкими трансформаціями в усіх своїх сферах, та у сімейній сфері зокрема. Межі сім'ї поступово розмиваються. Також трансформації набуває ставлення до бездітності. Все більше людей дітородного віку вважають доцільним відмовитись від виконання батьківської функції. Чайлдфрі (з англійської *childfree* – вільні від дітей) – відсутність дітей та свідоме небажання їх мати. При цьому мова іде не про тих людей, які свідомо відкладають народження дитини на потім та тих, хто не може мати дітей, а про тих, хто не бажає їх мати взагалі. Представники цієї течії створюють свої спільноти в інтернеті, спілкуючись на форумах та в блогах. Серед чайлдфрі є як одинокі люди, так і подружні пари.

Для сучасної України поняття чайлдфрі, як мінімум, є дивним. Тим часом, в Європі вже певний час відомим є бажання людей не заводити дітей.

Мета статті: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити гендерні особливості ставлення студентської молоді до руху чайлдфрі.

Аналіз літератури з проблем розвитку чайлдфрі-руху в світі та в Україні дозволяє дійти висновку, що сучасна наука розглядає чайлдфрі як свідому бездітність – це принципове небажання мати дітей, незважаючи на таку можливість (тобто, не йдеться про людей, які безплідні, відкладають народження дітей на пізніший термін або не мають твердої позиції в цьому питанні). Константою сказаного є те, що в усьому світі спостерігається криза інституту сім'ї, яка не завжди залежить від рівня розвитку економіки. Підґрунтям усього цього, як бачимо, є егоїзм і страх перед відповідальністю. Підходити до оцінки руху чайлдфрі як соціального феномену з точки зору «добре чи погано» не варто. У будь-якому випадку – це вибір людини, зроблений нею, і не важливо, які причини стояли за цим вибором.

Як свідчать соціологічні дані, багато з тих, хто відмовляється від народження і виховання дітей, намагаються розвиватися, робити успішну кар'єру, не стояти на місці. Водночас немає статистики, яка б підтвердила більшу кількість геніальних, успішних людей серед тих, хто не має дітей. Це питання докладно не вивчено жодним з дослідників. Дослідження ж ставлення студентської молоді, віковий показник кого є потенційним для народження дітей та побудування кар'єри, до явища чайлдфрі у науці відсутні [1].

Гендерні стереотипи як соціальні норми мають надзвичайну стійкість і відтворюються з покоління в покоління. Учені гендерні стереотипи поділяють на три групи: стереотипи маскулітності-фемінності (нормативні уявлення про соматичні, психічні, поведінкові властивості, що є характерними для чоловіків і жінок, зокрема: чоловіки домітантні, незалежні, агресивні, самовпевнені, схильні міркувати логічно, здатні керувати своїми почуттями; жінки – пасивні,

залежні, емоційні, турботливі й ніжні); стереотипи щодо змісту праці (для жінок – традиційною вважається виконавча, обслуговуюча діяльність, а для чоловіків – діяльність інструментальна, творча, керівна); стереотипи, що пов'язані із закріпленням професійних і сімейних ролей відповідно до статі (для чоловіків головними ролями є професійні, а для жінок – сімейні (народження дитини) [2]. Рух чайлдфрі є прикладом протистояння людей останньому стереотипу.

З метою вивчення системи ціннісних орієнтацій студентів Херсонського державного університету було проведено соціологічне опитування. Інструментарієм для даного опитування слугувала анкета, розроблена авторкою. Анкетне опитування було спрямовано на студентів різної статі, різних курсів, спеціальностей, факультетів університету. З відповідей на запропоновані питання анкети, гіпотеза проведеного соціологічного дослідження підтверджується: у студентів ХДУ до руху чайлдфрі ставлення нейтральне.

З метою підтримки студентських сімей із дітьми та профілактики розвитку чайлдфрі-руху серед студентської молоді автором пропонується впровадження в навчально-виховний процес ХДУ на базі соціально-психологічної служби університету «Центру підтримки студентських сімей із дітьми» – це створення умов, що надають можливість для плідного та комфортного поєднання сімейних та робочих/навчальних зобов'язань. Усі послуги у рамках ініціативи надаються безкоштовно як студентам всіх форм навчання, так і співробітникам університету. Серед напрямів діяльності Центру пропонуються: догляд за дітьми студентів та співробітників університету; консультування; просвітницька робота та наукові дослідження.

Для успішної роботи Центру підтримки студентських сімей із дітьми в ХДУ запропоновано розроблену автором Комплексну програму формування позитивного ставлення студентської молоді ХДУ, що включає 2 основні напрями роботи фахівців відповідного профілю, які працюють в університеті: діагностика рівня поінформованості студентів ХДУ про роль батьківства у сімейних стосунках; формування позитивного ставлення студентів до батьківства як засіб профілактики розвитку руху чайлдфрі у освітньо-виховному просторі ХДУ. Очікуваний результат – підвищення рівня обізнаності студентської молоді про батьківство, вироблення позитивного ставлення студентів ХДУ до явища «діти у родині», покращення якості освіти і благополуччя студентів, які мають власних дітей, профілактика розвитку чайлдфрі-руху серед студентської молоді Херсонського державного університету.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Життя без дітей: чайлдфрі по-українськи – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.lifepravda.com.ua/travel/2009/11/12/33004/>.

2. Кленина И. С. Самореализация и гендерные стереотипы / И. С. Кленина // Психологические проблемы самореализации личности. Вып. 2. – СПб.: СПбГУ. – 1998. – С. 188–202.

УДК 364.786-057.36(477)АТД

А.О. Панфілов

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Соціально-психологічна реабілітація, як комплекс заходів, спрямована на відновлення людини в правах, соціальному статусі, здоров'ї та працездатності. Цей процес направлений на відновлення не тільки здатності військовослужбовців до життєдіяльності в соціальному середовищі, а й самого соціального середовища, до умов життєдіяльності, порушених або обмежених з яких-небудь причин.

В. Лесков визначає соціально-психологічну реабілітацію учасників бойових дій як «систему психологічних, психотерапевтичних і психолого-педагогічних заходів, що спрямовані на відновлення психічного здоров'я, порушених психічних функцій і станів, особистісного та соціального статусу військовослужбовців, які брали участь у бойових діях в районах військових конфліктів» [1]. При створенні системи соціально-психологічної реабілітації осіб, які брали участь у бойових діях, потрібно враховувати насамперед відновлювальний характер адаптаційного періоду для даної категорії населення. Військовослужбовці при переході до мирних умов насамперед долають наслідки бойової обстановки і відновлюють втрачені соціальні зв'язки.

Мета соціальної психологічної реабілітації – забезпечення соціалізації особистості і відновлення її до колишнього рівня. В цьому випадку мова йде про відновлення не тільки здоров'я, а й соціального статусу особистості, правового положення, морально-психологічної рівноваги, впевненості в собі [2].

Основними завданнями соціально-психологічної реабілітації є: визначення ступеня та характеру розладів психіки, індивідуально-особистісних особливостей поведінки військовослужбовців; оцінка інтелектуальних, перцептивних, емоційних, вольових можливостей військовослужбовців, рівня їх працездатності; визначення необхідних заходів індивідуальної та групової психологічної реабілітації військовослужбовців; зниження психічної напруженості до рівня, що відповідає оптимальній працездатності, усунення негативних психічних проявів за допомогою комплексного використання психологічних, психотерапевтичних, медичних та фізіологічних методів; проведення професійно-психологічної реабілітації, а при втраті професійної придатності – професійної переорієнтації; діагностика психічних станів, аналіз динаміки їх змін; оцінка ефективності психологічної реабілітації військовослужбовців [3].

Аналіз наукових досліджень змісту реабілітаційної роботи з учасниками бойових дій, свідчить про складність такої роботи та необхідність комплексних зусиль спрямованих на організацію медиків, соціальних працівників, психологів. Застосування специфічних форм та методів відповідної роботи вимагає високого рівня кваліфікації в галузі медико-психологічної реабілітації, що загострює потребу фахової підготовки відповідних спеціалістів. Соціально-психологічна реабілітація є найважливішим елементом відновлення психічної рівноваги. Сутність її полягає у здійсненні різних впливів на психіку військовослужбовців з урахуванням терапії, профілактики, гігієни та педагогіки. За допомогою психологічних впливів стає можливим знизити рівень нервово-психічної напруженості, швидше відновити витрачену нервову енергію і, тим самим, прискорити процеси відновлення в інших органах і системах організму. Здійснення реабілітаційних заходів вимагає дотримання певних основоположних правил, які забезпечують досягнення ефективності та дієвості заходів, які вживаються для відновлення психічної рівноваги людей, що перебували в стані психотравмуючої ситуації [4].

В результаті теоретичного вивчення проблеми соціально-психологічної реабілітації учасників АТО було встановлено, що основним негативним наслідком участі особистості у бойових діях є посттравматичний стресовий розлад, особлива підступність якого полягає в тому, що з роками у більшій частині воїнів він не згладжується, а посилюється, виливаючись в асоціальній поведінці, невротичних реакціях, соматичних розладах, таким чином, перетворюючись з психологічної проблеми на хворобу. Наслідки посттравматичного стресового розладу часто проявляються як девіантна поведінка (агресія, конфліктність, зловживання психоактивними речовинами, спиртними напоями, наркотичними засобами, злочини тощо).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лесков В. О. Соціально-психологічна реабілітація військовослужбовців із районів військових конфліктів : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. психол. наук : спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» / В. О. Лесков. — Хмельницький, 2008. — 22 с.
2. Профілактика посттравматичних стресових розладів: психологічні аспекти : метод. посіб. [упоряд. : Д. Д. Романовська — Чернівці : Технодрук, 2014. — 133 с.
3. Тополь О. В. Соціально-психологічна реабілітація учасників антитерористичної операції / О. В. Тополь // Підготовка фахівців у системі професійної освіти. — 2015. — № 124. — С. 230–233.
4. Психологічна допомога учасникам АТО та їх сім'ям : кол. монографія / М. І. Мушкевич, Р. П. Федоренко, А. П. Мельник [та ін.] ; за заг. ред. М. І. Мушкевич. — Луцьк : Вежа-Друк, 2016. — 260 с. — С. 171.

ОДНОДІТНА СІМ'Я ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН СУЧАСНОСТІ

Сім'я завжди є моделлю конкретного історичного періоду розвитку суспільства, відображає його економічні перетворення, демографічні проблеми; криза в політиці, культурі – все відбивається на життєдіяльності сучасної сім'ї, при цьому поглиблюється її дезорганізація. Така суперечливість породжує проблеми в сімейному вихованні.

Одnodітна сім'я займає особливе становище у цьому контексті, оскільки її функціональні параметри суттєво зміненні.

Одnodітна сім'я – це сім'я, де виховується одна дитина, як правило батьки усю свою ласку, тепло, любов дають своїй дитині, задовольняють її інтереси потреби, дуже часто виконують певні її завдання, які б вона могла б виконати сама [1].

Вивчення проблеми одnodітних сімей ще не стало системою у педагогічній науці. Проблеми сучасної сім'ї знайшли широке відображення у науковій літературі. Основні теоретичні та методологічні, наукові напрями проблеми життєдіяльності сучасної сім'ї відображені в працях О. Богданової, Л. Виготського, І. Беха, В. Білоусової, В. Бондаревської, Г.Костюка, С. Максименка, Б. Ступарика, Г. Філонова, М. Шилової та ін.

Дослідник А. Коваль виділяє такі типи одnodітних сімей:

- класична сім'я – це сім'я, як складається з батька, матері, які перебувають у шлюбі і виховують рідну дитину;
- сім'я змішана, або знову створена (з подружнім ядром, один з батьків є для дитини нерідним, можуть мати спільних дітей);
- сім'я неповна, яка первісно була побудована на основі зареєстрованого шлюбу. До цього типу належать сім'ї, де є один з батьків (розлучений або вдівець) і дитина. У неповних сім'ях досить часто присутній співмешканець матері, доволі часто такі співмешканці змінюються. Іноді неповна сім'я складається з матері, дитини і їх рідного батька, з яким мати офіційно розлучена, але який зареєстрував дитину;
- сім'я, побудована на основі цивільного шлюбу, яка складається з матері, дитини, рідного батька;
- материнська сім'я, у складі якої: мати, яка ніколи не була в шлюбі, дитина;
- мати, дитина від чоловіка, який є біологічним батьком і утримує та опікає їх, але має іншу сім'ю;
- мати, дитина і чоловік, який не є їх батьком, але утримує та опікає їх;
- прабатьківська сім'я, в якій дитину виховують бабуся і дідусь або хтось один. Ланцюг «батьки» відсутній через смерть, розлучення, ув'язнення, позбавлення батьківських прав [2].

Серед основних причин орієнтації сучасних сімей на одностатевість, найпоширенішими є:

- причини економічного характеру, котрі пов'язані з матеріально-фінансовими труднощами сім'ї, що зумовлює неможливість сім'ї забезпечити належне утримання навіть однієї дитини;
- проблеми медичного характеру, особливо жінок, що відображається на народжуваності, а з віком – посилянь на здоров'я як на причину відмови від народження дітей; трансформація родинних цінностей, яка виражається в зменшенні потреби в дітях;
- ціннісні зміни в сфері репродуктивної поведінки та зміни соціально-економічного характеру пов'язані з тим, що в даний час молода сім'я стикається з проблемами, що неминуче приводить до свідомого обмеження репродуктивної діяльності, скорочується число бажаних дітей;
- зростання рівня освіченості батьків - освічені батьки прагнуть до того, щоб їх діти довше й успішніше вчилися, відповідно, вартість утримання дітей збільшується, а народжуваність зменшується, а також освічені батьки мають більше інтересів поза сімейними турботами, вони краще обізнані в питаннях контрацепції та планування народжуваності;
- підвищення сексуальної культури населення пов'язане насамперед з активним використанням контрацептивів.

Процес виховання єдиної дитини в сім'ї є складною динамічною системою. Будь-яка система не може існувати поза певним середовищем і стає зрозумілою лише у взаємодії з ним. Таким чином, одностатєва сім'я в сучасній українській державі – явище закономірне і цілком реальне. Так само реально орієнтованими мають стати соціальні та педагогічні технології, спрямовані на одностатєву сім'ю та поліпшення її виховного потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаровська В. У серці суспільства: сім'я як суспільна структура / В. Бондаровська // Рідна школа. – 1994. – №11. – С. 68–71.
2. Коваль А.Г. Соціальна педагогіка. Соціальна робота: Навч. Посібник / А.Г. Коваль – К.: ІЗМН, 1997. – С. 76-79.

УДК 347:22

В.П. Прошенко

ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Необхідність соціально філософського аналізу людських взаємин є наслідком переосмислення історико - культурних цінностей та розкриття логічного смислу сучасних практик людської діяльності. Соціальний капітал виконує функцію інтегративної системи. Він як метаінститут соціального буття об'єднує функціональний та етико - практичний аналіз, економіко - соціальний

підхід, політичні дискусії, культурно - історичні пошуки як «гуманітарну експертизу».

У західному суспільствознавстві дискусійним є питання відносно природи і характеру соціального капіталу. Виділяються дві основні точки зору.

Перша точка зору представлена Р. Патнемом, який розглядає соціальний капітал як феномен історичної природи й подібно до економічного капіталу формується на основі історичних традицій і має пройти певний час для його нагромадження. Таким чином, на думку цього дослідника, соціальний капітал є історично детермінованим [5].

Другу точку зору представляють Ф. Фукуяма та Е. Остром, які говорять про спонтанну, стихійну природу соціальної співпраці, а отже й соціального капіталу. Умовами, за яких соціальний капітал формується стихійно є наступні: розмір групи і межі груп, повторюваність взаємодії членів групи, усвідомлення вдалих та невдалих рішень, завдяки чому група може запобігти повторенню негативних дій [6].

Соціальний капітал – складний феномен, оскільки для нього характерна зміна соціального простору та поля перебування. Трансформація його у інші форми стає можливою завдяки еволюції традиційного первісного значення категорії «капіталу» до наукової термінології інших наукових дисциплін. Термін «капітал» має етимологічно латинське коріння, де «capitalis» означає «головний, важливий». Тому, соціально – філософський аналіз може слугувати основою для пошуку мотивів, цілей, сенсів людської діяльності із залученням форм матеріального стану речей у світі [1].

Формування соціального капіталу може мати для суспільства як позитивні, так і негативні наслідки. Позитивним результатом може бути те, що взаєностосунки між людьми можуть привести до кооперації з метою надання взаємодопомоги, боротьби із злочинністю, тіньовою економікою та ін. Негативним результатом може бути так звана негативна кооперація, яка може виявлятися в створенні злочинних угруповань, терористичних організацій, розповсюдження корупції тощо.

Таким чином, соціальний капітал – це соціальні зв'язки, побудовані на взаємній довірі і репутації, які сприяють економічному розвитку суспільства на базі соціального партнерства. У сучасній суспільній думці, в цілому, підкреслюється позитивна роль соціального капіталу.

Мета розвитку групового соціального капіталу – створення додаткового джерела ресурсів, доступних для всіх членів суспільства. Тобто на рівні групового соціального капіталу діють механізми деперсоніфікованої довіри, деперсоніфікованих ресурсів відношення один до одного. Індивідуальні соціальні капітали утворюють груповий капітал.

Соціальний капітал може мати локальний і глобальний рівень. Локальний рівень соціального капіталу характеризується рамками взаємодії всередині сім'ї і групи. Глобальний рівень – це рівень недержавних суспільних організацій.

Соціальний капітал має формальну і неформальну сторони. Формальна сторона соціального капіталу характеризується ступенем довіри до офіційних

державних інститутів і суспільних організацій, неформальний капітал фіксується через залучення в дружні відносини, наявність контактів з родичами і знайомими [3].

Отже, приходимо до висновку, що соціальний капітал – це не лише метафора для означення тенденції етапу самоорганізації розвитку суспільства, але й чинник означення вектору суспільства знання, мережі поширення позитивного досвіду співпраці, моральнокультурної системи норм, діалогічного способу мислення та взаємодії на рівні комунікативної парадигми та дискурсу. Горизонт розуміння його моральних джерел може допомогти зрозуміти власну самоідентичність та наблизитися до самовизнання індивіда як особистості [2].

Соціальний капітал – «соціальний клей», на основі якого можна вибудувати стратегію логічної зваженості та прогнозованості історичного поступу людства. Соціальна відповідальність, соціальна довіра та перехресна мережа комунікативних відносин слугують базовими передумовами онтологічної структури соціального капіталу у соціально філософському дискурсі. Тому створення нової некапіталістичної економіки – «економіки ресурсів» як мобілізації додаткових ресурсів у якості стосунків між людьми надає змогу узгодити суперечності системи «особистість - суспільство» [4].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бурдые П. Формы капитала / П. Бурдые / пер. М. С. Добряковой ; науч. ред. В. В. Радаев // Экономическая социология. – 2005. – № 3. – Т. 6. – С. 60 – 74.
2. Вдовина И. Философ-персоналист Жан Лакруа // Лакруа Ж. Избранное: Персонализм. М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2004. С. 587–596.
3. Демкив О. Социальный капитал: теоретические основания исследования и операциональные параметры // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2004. – № 4. – С. 99–111.
4. Коулман Дж. // Западная экономическая социология: хрестоматия современной классики / сост. и науч. ред. В.В. Радаев. – М. : РОССПЭН, 2004. – С. 159–181.
5. Патнем Р. Д. Творення демократії. Традиції громадянської активності в сучасній Італії / Р. Д. Патнем, Р. Леонарді, Р. Й. Нанетті. – К., 2001. – С. 124 – 128.
6. Фукуяма Ф. Що таке соціальний капітал? Київська лекція Френсіса Фукуяма / Ф. Фукуяма // День. – 2006. – № 177. – С. 4.

УДК 316.334.22:316.346.2

Я.Ю. Рюміна

ЖІНКИ В БІЗНЕСІ: СТЕРЕОТИПИ, ЩО СТАЮТЬ НА ЗАВАДІ

Сучасні економічні перетворення, глобальний перерозподіл власності, скрутна демографічна ситуація, кризові явища мають суттєвий вплив на економіку країни. Одними з виявів визначених вище змін є високий рівень конкурентності на ринку праці, зростання вимог роботодавців до кваліфікації та професійної якості працівників.

Дослідження ринку праці показали, що гендерна нерівність у сфері зайнятості в Україні має місце, проте, вона не має чітко ідентифікованого дискримінаційного характеру, але зумовлює потребу у впровадженні гендерного інтегрування. Гендерна професійна сегрегація посилюється ще й стереотипом про «традиційно жіночі та чоловічі» види трудової діяльності.

Проблемою нового явища в українській сучасності – жіночого підприємництва – займаються такі вчені, як Г. Герасименко, Т. Журженко, О. Коломієць, Н. Лавриненко, О. Стрельник та інші.

Гендерна «унормована» система в українському суспільстві функціонує через ряд стереотипів – стандартних моделей поведінки, які напрацьовані у суспільстві і базуються на відповідному тлумаченні понять «чоловіче» і «жіноче». Гендерні стереотипи справляють великий вплив на процес соціалізації жінок і чоловіків.

Дослідники виділяють три умовні групи гендерних стереотипів. Перша група стереотипів базується на відповідних уявленнях про психологічні риси та якості особистості чоловіків та жінок - стереотипи «masculine – feminine». Згідно з цими стереотипами чоловіки та жінки є протилежностями. Чоловікам приписується активне, творче начало, здатність вирішувати проблеми, застосовувати розвинуте логічне мислення та власну компетентність. Жіноче ж начало – природно-репродуктивне і тому жінка повинна бути покірною, залежною, емоційною [1].

В основу другої групи стереотипів покладені соціальні начала. Дана група стереотипів закріплює професійні ролі чоловіків і жінок. Для жінки головними є ролі сімейні (жінка, мати, господарка), а для чоловіків – ролі професійні.

До третьої групи гендерних стереотипів вчені відносять стандартизовані уявлення, які пов'язані з відмінностями у змісті праці – жіночої та чоловічої. Місце жінки – у сфері виконавчої та обслуговуючої праці, чоловіка – у сфері інструментальної та творчої праці. Усі три групи стереотипів тісно переплетені між собою, мають міцні позиції в суспільстві, а тому суттєво впливають на нього. При цьому вплив є прихованим і тому дуже важко піддається коригуванню [2].

Реальні прояви гендерної асиметрії чітко пов'язані з гендерно – забарвленими мотивами надання роботодавцями переваг чоловікам над жінками у силу особливостей посади, на яку здійснюється працевлаштування, а також із специфікою професійної діяльності потенційного працівника і характером праці, що відповідає певній посаді [3].

Існуючі в суспільстві гендерні стереотипи заважають ефективному розвитку сучасного ринку праці і викликають ряд проблем: низька заробітна плата жінок в порівнянні з заробітною платою чоловіків; вікова дискримінація, низький соціальний статус жінки в суспільстві.

Наприклад, за даними Київського міського центру зайнятості, з осіб передпенсійного віку, які перебувають на обліку в службі зайнятості, 72,4% становлять жінки. Це свідчить про труднощі працевлаштування жінок

передпенсійного віку. До гендерної дискримінації додається ще і вікова дискримінація.

В Україні є чіткий розподіл галузей економіки на жіночі та чоловічі. Традиційно жіночими є обслуговуючі галузі – педагогіка, охорона здоров'я, торгівля, громадське харчування, культура. Помітні значні структурні зміни в промислових галузях, зростає вага жінок в будівництві, транспорті, промисловості. Але причиною таких змін у горизонтальній професійній сегрегації є не гендерна рівність чоловіків і жінок, а добровільний вихід з вказаних галузей чоловічою половиною внаслідок низьких заробітків, боргів по заробітній платні [4].

В приватному секторі також яскраво проявляються застарілі гендерні стереотипи. Більшість приватних підприємств створюються чоловіками, бо жінка має більше перешкод на цьому шляху (з боку банків, адміністрацій, кримінальних структур, тощо). Дуже часто жінка працює у сімейному приватному бізнесі, не отримуючи навіть зарплатні (особливо у сільськогосподарському підприємстві).

При прийомі на роботу переваги надаються, в першу чергу, чоловікам. Крім того, якщо жінку беруть на роботу, то, як правило, пропонують їй короткотерміновий контракт, щоб уникнути проблем у випадку материнства. Таким чином, гендерна нерівність є однією з суттєвих причин такої соціальної проблеми як зменшення народжуваності та старіння націй. Молоді жінки відкладають заміжжя, народжування дитини. Саме суспільство ставить перед жінкою жорстку дилему: кар'єра, або сім'я [3].

Гендерні стереотипи є досить живучими і суттєво впливають на суспільство в цілому та на його окремі сфери. Чоловічий стиль керівництва більш відповідає загальноновизнаній моделі «правильного» ведення бізнесу, в якій проявляються рішучість, наполегливість, суворість. Тому чоловіки більш продуктивні при досягненні поставлених завдань. Однак, у них немає тієї важливої якості, яка є у жінок - виваженість своїх рішень, аналіз альтернатив - що теж дуже важливо в управлінні бізнесом. Чоловікам і жінкам є чому повчитися один у одного, і тільки об'єднавши всі свої позитивні якості, ми отримаємо ідеального керівника.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гендерні стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві: колективна монографія ; під заг. ред. Ю. І.Сасенко / Проект розвитку ООН. К.: Центр соціальних експертиз Інституту соціології НАН України, 2007. - 144 с.
2. Магдюк Л.Б. «Забезпечення рівного доступу чоловіків і жінок до працевлаштування за гендерно-обмеженими спеціальностями» /журнал «Маркетинг в Україні» № 4 (62), липень серпень, 2010 р. – 40с.
3. Вілкова О. Ю. «Конструктивні та деструктивні вияви гендерних стереотипів» Український центр політичного менеджменту. Грудень, 2011. Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=8&n= 53&c=1131>]

4. Гребенюк Н. Д. Психологічні особливості формування характеру ділової жінки / Н.Д. Гребенюк, А.В. Баратинська // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Педагогіка і психологія». – 2011. – Вип. 17. – 127 с.

УДК 362.446

В.О. Соболю

СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА ЯК ФЕНОМЕН ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СУСПІЛЬСТВА

Соціальна реклама сьогодні стала невід'ємною частиною суспільства, універсальний статус даного явища визначається її комунікаційною природою. Соціальна реклама може бути дієвим інструментом захисту моральних цінностей, формування норм поведінки. Цим визначається її роль в процесі встановлення діалогу між владою і суспільством, місце в системі соціальних комунікацій.

На жаль, частка соціальної реклами в Україні поки що невисока, але останнім часом відсоток такої реклами збільшився. Це хороший знак, адже соціальна реклама, на думку багатьох її дослідників, – особа держави (Н. Паршенцева, О. Аронсон, У. Уеллс, Дж. Бернет ін.).

Соціальна реклама привертає увагу до суспільно значущих проблемам, формує світогляд особистості, її погляди, установки, ціннісні орієнтації, сприяє консолідації суспільства, забезпечує його цілісність.

Соціальна реклама представляє міждисциплінарний інтерес. Її вивчення в тій чи іншій мірі займається цілий ряд наук, використовуючи при цьому свою методологію:

- юридична наука розробляє нормативні акти, регулюють рекламну діяльність;
- соціологія розглядає соціальну рекламу як громадський інститут, який надає істотний вплив на соціально – політичні та культурні процеси в суспільстві;
- історія вивчає зародження, становлення, розвиток соціальної реклами;
- психологія досліджує соціальну рекламу як спосіб впливу на людину;
- філологія акцентує увагу на питаннях створення ефективного рекламного тексту.

Всередині нової науки – рекламознавства – місце за соціальною рекламою теж не закріплено однозначно. С. Моріарті, У. Уеллс, Дж. Бернет поділяють всю рекламу на два види: на комерційну і соціальну, т.п. не розмежовують політичну і соціальну рекламу на основі їхніх спільних властивостей: і політична, і соціальна реклама спрямовані на зміну поведінки людей. Ф.Г. Панкратов, Ю.К. Баженов, Т.К. Серьогіна, В.Г. Шахурин виділяють чотири види реклами: поряд з традиційними трьома видами вони розглядають релігійну рекламу, вважаючи, що включення її до складу соціальної реклами не обґрунтовані і не допустимі. традиційною ж вважається точка зору, зазначена в

Законі України постановою ВР N 271/96-ВР від 03 липня 1996 «Про рекламу». Згідно об'єкту реклами закон розглядає три її види: комерційну, соціальну та політичну [1]. Цієї ж точки зору дотримуються багато вчених (С.Ф.Лісовський, А. Самброс, Е.А. Песоцький і ін.). Ми також відзначаємо три види реклами, так як ця класифікація здається нам найбільш аргументованою з усіх.

Соціальна реклама не має однозначного тлумачення в науковій літературі і нормативних документах. Згідно з Законом України «Про рекламу». соціальна реклама – «інформація, поширена будь-яким способом, в будь-якій формі і з використанням будь-яких коштів, адресована невизначеному колу осіб та спрямована на досягнення благодійних інших суспільно-корисних цілей, а також забезпечення інтересів держави» [1]. Стаття 12 Закон України «Про рекламу» цілком присвячена соціальній рекламі. Виходячи із Закону можна зробити наступні висновки:

1. соціальна реклама - специфічна форма впливу на масову аудиторію з метою управління її соціальною поведінкою;
2. соціальна реклама прихильно сприймається споживачем і здатна підвищити ділову репутацію рекламодавців або розповсюджувачів реклами;
3. соціальна реклама здійснюється на безоплатній основі та відноситься до благодійної діяльності. Також до благодійної діяльності відноситься безкорислива передача грошей юридичним і фізичним особам для виробництва і розповсюдження соціальної реклами;
4. для соціальної реклами визначена квота – 5% ефірного часу або рекламних площ.

У спеціальній літературі зафіксована неоднозначність розуміння представниками теорії і практики рекламної діяльності самого феномена соціальної реклами. Сергій Ісаєв в статті «Соціальна реклама - що це таке?» пише: «Соціальна реклама - це суспільна комунікація з використанням інструментів і методів реклами і PR-організаціями, виступаючими суб'єктами просування в суспільстві такого «товару» масового попиту, як певна соціальна політика. При тому що соціальна політика - це дійсно «товар масового попиту», оскільки кожен громадянин має потребу в соціальній політиці, яка була б до нього справедливою – забезпечувала б попит на соціальну захищеність» [2].

З точки зору О.А. Феофанова, «соціальна реклама - це реклама, яка нас спонукає не до покупок, а до вчинків. Наприклад, не курити – на це немає часу, зателефонувати батькам, берегти природу і т.п. ніякої економічної вигоди така реклама, зрозуміло, дати не може» [4].

Підкреслюючи важливість соціальної реклами, С. Жаров пише: «Соціальна реклама – найважливіший інструмент інформаційної політики».

С.Е. Селіверстов (Сергій Сергєєв) вважає основною метою соціальної реклами: «не таврувати проблему, а захопити з її кола» [3].

Олег Аронсон називає соціальну рекламу рекламою не конкретного товару, а деякого «ставлення до світу», уточнюючи, що воно може проявитися тільки в довгостроковій перспективі.

Отже, соціальна реклама – це комунікація за допомогою ЗМІ та інших засобів передачі інформації з метою вплинути на установки людей в щодо тих чи інших соціальних проблем. Результатом ефективної соціальної реклами повинна стати інформація про позитивний, більш сильний, ніж проблемний, зразку. Даючи сильні еталони дій (щасливі люди, правильні вчинки), соціальна реклама здатна міняти смислове поле, стверджувати координати цінностей, поділюваних з іншими, ставати внутрішнім орієнтиром дії і в кінцевому підсумку частиною світогляду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Николайшвили Г. Г. Социальная реклама : Теория и практика [Электронный ресурс] / Г. Г. Николайшвили. – М. : Аспект Пресс, 2008. – 191 с. – Режим доступа : <http://www.socreklama.ru>.
2. Логвинов С. А. Рекламный плакат / Сергей Александрович Логвинов. - М.: Прогресс, 2000. - 160 с.
3. Розумовський Б. С. Мистецтво реклами / Борис Семенович Розумовський. - М.: Полум'я, 1984. - 235 с.
4. Шорохов Е.В. Композиція: [навчальний посібник для студентів худ. - граф. фак. вищ. закл. осв] / Шорохов Євген Васильович. - М.: Просвещение, 1986. - 249 с.

УДК 316.334.54

А.І.Солецька

СУСІДСТВО ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМООБМІНУ СОЦІАЛЬНИМИ ПОСЛУГАМИ

Як давно ми розмовляли зі своїми сусідами, запрошували їх в гості, ділилися новинами та проблемами? Часто ми навіть не знаємо імен людей, що живуть поряд з нами. Але ж сусідство – це важливий елемент будівництва громадянського суспільства і втрата сусідських взаємостосунків загрожує складними соціальними наслідками. Досвід західної соціології показує, що за допомогою сусідства можуть розвиватися соціальні зв'язки, що формують локальні політичні сили й врешті впливають на розвиток таких сил в країні. Люди, що живуть на спільній території, простіше вирішують побутові та організаційні питання, легко консолідуються в складних ситуаціях і можуть надати взаємодопомогу за принципом «Я – тобі, ти – мені».

Як правило, проблеми сусідів сконцентровані навколо декількох блоків завдань, що виникли в останні роки у зв'язку зі скороченням інвестицій на утримання житлового фонду, різким погіршенням якості житлово-комунальних та соціально-побутових послуг. На практиці самоорганізація жителів як одна з форм реалізації права громадян на місцеве самоврядування, означає активну участь громадян у місцевому житті. Вона найбільш продуктивна, якщо реалізується через різноманітні громадські структури, що формують тканину сучасного громадянського суспільства, створюють сусідське співтовариство. Головний акцент розвитку таких співтовариств ставиться на здатність до демократичної самоорганізації і співпраці [3].

Об'єднання співвласників можуть інституційно «оформлюватись» в різні локальні організації жителів, що здатні визначати загальні для всіх інтереси, висловлювати їх, а також здатні захищати і домагатися реалізації цих інтересів. В Україні сферою виникнення сусідських об'єднань стали об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ). Саме різні форми об'єднання домовласників не лише для управління своїм житлом, але й для спільного вирішення місцевих проблем є на сьогодні основним напрямком самоорганізації громадян у країнах Європи. ОСББ є об'єднанням громадян, мета створення та діяльність якого пов'язані із забезпеченням і захистом прав співвласників будинку, а тому воно може звертатися до суду в інтересах своїх членів. Таке об'єднання як юридична особа створена для представлення спільних інтересів співвласників, є неприбутковою юридичною особою, створена власниками квартир та/або нежитлових приміщень багатоквартирного будинку для спільного користування, утримання та управління своїм будинком та прибудинковою територією, а також для юридичного оформлення їхніх майнових прав на будинок та прибудинкову територію [5].

З метою законодавчого забезпечення такої нової форми господарювання, як ОСББ, прийнятий Закон України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» (далі – Закон) та постанова Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2002 р. №152 «Про реалізацію Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку». Процес розвитку ОСББ:

- дозволяє просувати ініціативи, що йдуть «знизу» від жителів, а не нав'язувати бажання «зверху»;
- допомагає встановлювати відносини партнерства та співробітництва між сусідами та жителями, жителями і місцевою владою, жителями і різними місцевими і зовнішніми організаціями та інститутами;
- ґрунтується на твердій впевненості, що всі жителі мають деякі навички самоорганізації і допомагає розвивати приховані таланти і людські ресурси співтовариства;
- будується на добрій волі та наявних навичках людей і спрямований на розвиток цих навичок і підтримку ініціатив;
- виходить із завдання зміцнення впевненості членів ОСББ у власних силах і в собі.

Окрім цього передбачається участь у спільному захисті своїх прав, у колективному приведенні до ладу будинку і двору, в сусідському святі або дозвіллі – всі численні громадські турботи і діяння, в яких людина бере участь, є прекрасним енергетичним підживленням для жителів [1]. Можна стверджувати, що існує серйозна взаємна залежність організації жителів і владних структур. ОСББ, особливо у своїй діяльності з просвіти жителів, із самоорганізації, спрямованої на збереження і поліпшення житлового середовища, виявляється найважливішим партнером місцевої влади. У такій ситуації у країнах розвиненого громадянського суспільства, де влада розуміє свою відповідальність перед громадянами, і зазначену вище взаємозалежність,

вона активно співпрацює з ОСББ, які озвучують проблеми жителів і здатні до співпраці.

Отже, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків є важливим важелем розвитку території та її мешканців. Вже сьогодні воно являє собою соціальний кластер громадянського суспільства і його реальну опору. Об'єднання рівноправних громадян на основі усвідомлення своєї відповідальності, активної участі в організації свого загального життєвого простору, реального вирішення загальних проблем – приклад того, яким це суспільство може бути.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амилова Н.В. Самоорганізація населення як важливіший фактор ефективності місцевого самоуправління / Н.В. Амилова // Государственная власть и местное самоуправление. – 2008. – 312 с.
2. Батанов О. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні : [монографія] / О. Батанов, за заг. ред. В. Ф. Погорілка. – К. : ВД “Ін Юре”, 2003. – 512 с.
3. Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді : навчальний посібник / О. В. Безпалько. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 176 с.
4. Берданова О.В. Специфіка змісту поняття “соціальні послуги” в Україні на сучасному етапі / О.В. Берданова // Держава та регіони. Серія Державне управління. – 2003. – №2. – С. 4–6.
5. Гура Н. О. Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків: специфіка, проблеми та перспективи діяльності / Н. О. Гура // Економіка України. – 2017. – № 12. – С. 65–70.

УДК 312:90

І.В. Трошина

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ МОЛОДІ В ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩІ

Інтернет-простір є засобом формування специфічного різновиду комунікацій – Інтернет-комунікації. Комунікативне середовище мережі Інтернет як соціокультурний віртуальний простір задовольняє потреби молоді у сфері спілкування, обміну ресурсами, самопрезентації особистості та інші.

Всі міжособистісні комунікативні зв'язки переходять в Інтернет лише в чотирьох випадках: текстовій, відео-, звуко- та фотокомунікаціях. Усі вони мають свою специфіку. Скажімо, якщо при розмові ми можемо бачити співрозмовника, то в Інтернеті відеокомунікація потребує спеціальних технічних засобів, і, відповідно, розмова трансформується у щось подібне до телефонної розмови, котра супроводжується відеорядом (можливістю спостереження за співрозмовником, його миттєвими реакціями на перебіг вербального спілкування). Саме тому в Інтернеті поки що найбільш вживаною є текстова або інша статична комунікація [1].

Однак і тут є різниця, оскільки текстовий обмін інформацією, з одного боку, приховує більшість емоційних реакцій співрозмовника, що дає йому можливість висловити те, що він не наважився б сказати у розмові віч-на-віч. З

іншого боку, це не дає можливості спостерігати за ефектом вербального впливу на співрозмовника.

Інтернет-комунікація містить традиційні елементи комунікації, до яких належать: адресант (автор) та адресат (споживач) повідомлення; повідомлення, як знаково оформлений носій інформації; канал комунікації, тобто шлях, за допомогою якого відбувається зв'язок адресанта та адресата; комунікативний шум, як сукупність факторів, що перешкоджають та спотворюють передачу інформації; фільтри, які представляють собою обмеження, що накладаються на інформацію у вигляді внутрішніх чи зовнішніх табу чи цензури; зворотній зв'язок, як реакція адресата на повідомлення; контекст і ситуація, тобто об'єктивні та суб'єктивні передумови спілкування [2].

Послідовно розглядаючи зазначені елементи в контексті Інтернет-комунікації відмітимо, що цей тип комунікації здійснюється в умовах відсутності безпосереднього контакту адресанта та адресата із залученням письмового або звукового способу передачі інформації. Даний контакт може відбуватися між суб'єктами-індивідами; між окремим суб'єктом-індивідом та соціальною системою; між представниками різних поколінь; між ланками, підрозділами певної соціальної системи, яка представлена конкретними суб'єктами тощо.

Інтернет-комунікація кожним із учасників здійснюється в реальному часі, але на «своїй» території, що передбачає спільність часових й порізненість просторових координат спілкування. Інтернет-комунікація може набувати форми формального й неформального спілкування, яке відбувається між двома або більшою кількістю людей.

Щодо типів мережевої комунікації в Інтернеті, то, як відомо, вона поділяється на: діалогова комунікація – off-line і on-line (електронна пошта, ICQ) та полілогова комунікація -off-line і on-line (конференції, форуми, ЧАТи) [3]. Цікаво також є той факт, що у віртуальності «координати сенсу», «п'ятий вимір світу» [4, с. 483] набувають просторово-часові характеристики, сприймаються як рух в глиб гіпертексту .

Віртуальне спілкування – це процес, що імітує структуру, функції і результати реальних відносин і взаємних дій людини, через його віртуальні образи. Віртуальне спілкування має свої переваги над реальним спілкуванням, на що вказують різноманітні дослідження, проведені науковцями: полегшується процес комунікації, знімаються психологічні бар'єри, вивільняється творче «я»; втрачає своє значення цілий ряд бар'єрів спілкування, обумовлених такими характеристиками партнерів по комунікації, які виражені в їх зовнішньому вигляді, а також комунікативною компетентністю людини, а точніше, невербальною частиною комунікативної компетентності; реалізуються цінності свободи, представлення себе перед іншими людьми в різних варіантах самореалізації і самоствердження; в інтернет-співтоваристві людина-образ дорівнює тексту; специфічні норми спілкування (допущення більшої розкутості; вибіркова трансляція соціальних стандартів (так, наприклад, більша частина «віртуальних персон» наділяється атрибутами фізичної краси і сили);

соціальна ієрархія, в основі якої лежить можливість впливу на хід комунікації тощо.

Більша частина молоді використовує Інтернет для спілкування. В цьому випадку Інтернет стає не тільки засобом зв'язку. У віртуальному просторі комунікації створюється особливе соціальне середовище. В ній існує своя специфічна мова спілкування (наявність «смайликів», аббревіатур, подвоєння дієслова, підвищення вербалізації різних аспектів тілесного досвіду тощо. Необхідно відзначити, що Інтернет надає унікальну можливість сумістити комунікацію й автокомунікацію: тексти, що посилаються іншому, стають доступні й адресату, й адресанту одночасно. Поява автокомунікації (зокрема, пов'язана з вибуховим відродженням епістолярного жанру: щоденно через електронну пошту – E-mail – у світі відправляються десятки мільйонів повідомлень) принципово змінює психологічні умови спілкування для користувача як особистості.

Особливості Інтернету дозволяють користувачеві експериментувати з власною ідентичністю, створюючи «віртуальні особистості», що відрізняються і від персоналії користувача, і від його реальної самопрезентації.

В наш час важливою є самопрезентація особистості в комунікаційному середовищі Інтернету з метою впливу на інших для досягнення певних цілей. Змінюються функції віртуального світу, за визначенням К. Черняєвої – «віртуальний світ був своєрідним осередком втечі від реальності, а в теперішній час він рухається в напрямку до неї. Анонімність перестає бути бажаною. Інтернет використовується як доступ до безмежних можливостей самопрезентації і відкриття себе для інших» [5].

Унікальні можливості для самовираження дають такі інтерактивні форми спілкування в Інтернеті, як всілякі чати, форуми, різновиди електронної пошти, телеконференції. Їх щохвилинність також полегшує комунікацію, знімаючи тягар відповідальності за довгостроковість наслідків [60].

Отже, комунікативні можливості Інтернету не тільки розширюють сферу спілкування й радикально трансформують сучасний соціокультурний простір, але й виявляють феномени людського буття як в соціальній, так і в особистісній проекціях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кастельс М. Становление общества сетевых структур // Новая постиндустриальная волна на Западе: Антология / Под ред. В.Л. Иноземцева. — М., 1999. — С.494 - 505.
2. Васильева И.Л. Общение в Интернет-среде: от нормы до интернет-зависимости / И.Л. Васильева // Психология общения XXI век: 10 лет развития : материалы Международной конференции : в 2-х т. — М.; Обнинск : ИГ – СОЦИН, 2009. — Т. 2. — С.201–206.
3. Ішук С. М. Інтернет-комунікації: інформаційний зміст та ігровий характер / С. М. Ішук // Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія : зб. наук. Праць — К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту „НАУ-друк”, 2008. — № 2 (8). — С.87-91.
4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. — М.: Смысл, Академия, 2005. — 352 с.

5. Черняева К.О. Культурная идентификация в условиях глобализации: случай социальных сетей: автореф. дис. ...канд. социол. наук: 22.00.06 / К.О. Черняева. — С.: 2010. — 20 с.

УДК 364.4

О.М. Черненко

РОЛЬ ВОЛОНТЕРІВ У НОВІТНІЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Сьогодні в сучасному українському суспільному житті все більшого значення набуває проблема волонтерства. Українці щодалі тим більше усвідомлюють значущість цього феномену для життя людей, а також вагомий внесок волонтерів у подальший розвиток нашої країни. У зв'язку з подіями останніх років, які можна вважати доленосними для України – анексія Криму, окупація російськими загарбниками окремих територій сходу нашої країни – потреби населення в соціальній допомозі неупинно зростають. Отже, виникає необхідність у залученні до соціально-психологічної роботи з населенням добровільних помічників – волонтерів.

Проблемою волонтерства займалися такі зарубіжні вчені як К. Бідерман, П. Друкер, Р. Кроу, Б. Левайн, М. Мерріл, Д. Метьюз, К. Навартнам, А. Турен, Х. Анхайер, Л. Якобсон та інші.

Тему добротності та волонтерства у вітчизняній науці та практиці досліджували такі вчені як О. Безпалько, З. Бондаренко, О. Брижовата, Р. Вайноле, В. Голуб, Л. Дума, З. Зайцева, А. Зінченко, Р. Калениченко, А. Капська, О. Кузьменко, Н. Ларіонова, Т. Лях, А. Матійчик, І. Пінчук, Ю. Поліщук, С. Савченко, О. Яременко та інші.

Слово волонтер походить від латинської «voluntarius» – означає воля, бажання, з англійської «voluntary» – добровільний, доброволець, отже це особа, яка за власним бажанням допомагає іншим.

У науковій літературі можна виявити різні трактування даного поняття. Так, З. Бондаренко дає таке визначення: волонтер – «доброволець, громадянин, що бере участь у вирішенні соціально значимих проблем у формі безоплатної праці» [1].

Сучасна дослідниця Р. Калениченко трактує: «волонтер – це людина, яка добровільно, не переслідуючи корисливих цілей, займається діяльністю на користь суспільства, не одержуючи за це грошової винагороди» [3].

Група вітчизняних дослідників тлумачать поняття «волонтер» як фізичну особу, «яка добровільно здійснює благодійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно корисний характер» [5].

Феномен волонтерства виник ще в середині XIX століття (1859 рік). Саме тоді Анрі Дюран – французький письменник та журналіст, вражений наслідками військової сутички біля Сольферіно, висунув ідею щодо створення Червоного Хреста – організації, яка б функціонувала на добровільних засадах і надавала б першу медичну допомогу полоненим та пораненим. Принципи

волонтерської діяльності, сформульовані Анрі Дюраном, є співзвучними і сучасним волонтерським організаціям в усьому світі.

Сьогодні волонтерство поширено у багатьох розвинутих країнах світу, лідерами є США, Німеччина, Ірландія, Великобританія. З набуттям незалежності Україна також активно долучилася до волонтерського руху. Подією, що спричинила сплеск волонтерської активності у нашій країні, стала Революція Гідності 2013-2014 років, а після неї – антитерористична операція на сході України, анексія Криму військами Російської Федерації. Під час Євромайдану волонтери самовіддано забезпечували підтримку його життєдіяльності – від передачі революціонерам продуктів харчування, одягу, медикаментів до надання медичної, правової, психологічної, соціальної допомоги. Самоорганізація волонтерів у соціальних мережах активно сприяла пошуку зниклих безвісті, допомогла налагодити міцні та надійні інформаційно-комунікаційні зв'язки з суміжними організаціями: саме волонтери першими спрямували свої зусилля на правдиве й неупереджене висвітлення подій Євромайдану в світі.

Вітчизняний дослідник А. Матійчик зазначає, що «високу ефективність діяльності волонтерські організації демонструють під час криз суспільного розвитку, беручи на себе часткове виконання функцій органів державної влади. В Україні саме висока самоорганізаційна спроможність волонтерського руху під час Революції Гідності та подальших подій на сході країни дозволили владним інститутам відновити втрачену рівновагу та приступити до виконання своїх функцій» [4]. Таким чином, волонтерська діяльність сприяє зміні світогляду населення, а також приносить користь як державі, так і самим волонтерам, формуючи у них практичні навички, які необхідні людині у повсякденному житті та розвиваючи її важливі особисті якості.

Відомо, що за оцінками ООН, у 2011 році волонтерський досвід мали лише 3-4% українців, а в же у 2014 році такий досвід отримало більше 23% [2].

Отже, маючи притаманні українському народу риси милосердя, благодійництва, доброчинності, безкорисливості, а також досвід ряду розвинутих країн світу, вітчизняний волонтерський рух із року в рік набуває все більшої потужності й об'єднує все більшу кількість людей. Безумовно, рівень розвитку волонтерства в країні залежить від політико-економічної ситуації, а його зростання в Україні в 2014-2018 роках було зумовлено двома причинами: внутрішньополітичною кризою та зовнішньою агресією.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко З.П. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу: дис..канд. пед. наук. / З.П. Бондаренко. – К., 2008. – 247 с.
2. Волонтерський рух в Україні; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content_import/2015-09-01_press_releases/data/ua/Documents/Presentations/report_vyshlisky.pdf.
3. Калениченко Р.А. Волонтерство в соціальній роботі: Навчальний посібник / Р. А. Калениченко. – К.: КиМУ, 2008. – 86 с.

4. Матійчик А.В. Волонтерська діяльність як детермінанта розвитку громадянського суспільства / А.В.Матійчик // Грані. – 2016. – №8 (136). – С. 100-107.
5. Менеджмент волонтерських груп від А до Я: навчально-методичний посібник / З. П. Бондаренко, Т.В. Журавель, Т. Л. Лях; за ред. Т.Л. Лях. – К.: Версо-04, 2012. – 288 с.

УДК 135:871-2

Д.А. Янків

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ

Першим звернув свій погляд на соціальний конфлікт Арістотель. Певні думки щодо природи та розв'язання конфлікту присутні у філософських системах Т. Гоббса, Ж.-Ж. Руссо. Як соціальне явище конфлікт був уперше розглянутий А. Смітом, який вважав його основою поділу суспільства на класи та економічної боротьби між ними. Г.-В.-Ф. Гегель вбачав причину соціального конфлікту в соціальній поляризації суспільства. На окремих аспектах соціальних конфліктів та засобах їх вирішення зосереджувалися фрейдистські, неофрейдистські концепції, теорії соціал-дарвінізму та соціобіології. [6]. Фундаторами власне соціологічної теорії конфлікту вважають К. Маркса, М. Вебера, Г. Зіммеля. К. Маркс застосовував конфліктологічну парадигму до всього історичного розвитку, розглядаючи його як боротьбу класів. Міжкласовий конфлікт він вважав передусім антагоністичним зіткненням інтересів правлячого та пригнобленого класів, стверджуючи, що чим виразнішою буде їх поляризація, тим більше насильницьких форм набуде розв'язання конфлікту. Підхід до вивчення конфліктів у теорії К. Маркса був однобічним та обмеженим. Об'єктивно і глибоко проаналізувавши реальне розгортання конфлікту, він бачив лише один варіант його розв'язання — соціальний вибух і революцію [1].

Ширший і багатогранніший розгляд суспільства у світлі конфліктологічної парадигми зробив М. Вебер. Головний конфлікт сучасного йому суспільства він вбачав у боротьбі між політичними партіями, які репрезентують інтереси громадськості, та бюрократією. Формулювання засадничих принципів теорії конфлікту, впровадження в науковий обіг терміна «соціологія конфлікту» відбулося завдяки німецькому соціологу Г. Зіммелю, який вважав конфлікт універсальним явищем, а безконфліктне суспільство недієздатним. На його думку, чим гостріший конфлікт, тим згуртованішими є групи, що конфліктують; чим менша гострота конфлікту, тим імовірніше, що він виконує інтегруючу функцію у суспільстві; чим частіші конфлікти й менша їх гострота, тим імовірніше, що учасники конфліктуючих груп можуть позбутися ворожнечі й підтримати систему, виробивши норми врегулювання конфлікту [2].

Отже, на відміну від К. Маркса, Г. Зіммель вважав, що конфлікт не тільки може бути врегульований мирними засобами, а й стати засобом розвитку

суспільства. Т. Парсонс трактував конфлікт як соціальну аномалію, фактор, що дезорганізовує та дестабілізує життя. На його думку, головне завдання суспільства полягає в попередженні конфліктів і підтриманні безконфліктних відносин між його елементами [3]. На рівні соціальної системи таку функцію виконують правові інститути, релігія та звичаї. З розвитком суспільства все менше стає причин для виникнення конфліктів.

Із сучасних вчених найчастіше вдаються до проблеми соціології конфлікту Л. Козер, Р. Дарендорф, К.-Е. Боулдінг. Американський соціолог Л. Козер у праці «Функції соціального конфлікту» обґрунтував ідею позитивної функції соціального конфлікту, який є своєрідним запобіжним клапаном системи, з допомогою якого суспільство пристосовується до нових умов. Всі різновиди конфлікту він типізував на внутрішні та зовнішні, виокремлюючи у кожному з них соціально-позитивні, які ведуть до розвитку системи, та деструктивні конфлікти, що загрожують її існуванню. Л. Козеру належить найпоширеніше у світовій соціології трактування конфлікту як боротьби за цінності й претензії на певний статус, владу й ресурси; боротьби, в якій цілями є нейтралізація, заподіяння шкоди або знищення суперника. Демократичні, гнучкі суспільства небезуспішно намагаються використати конфлікти собі на користь, оскільки толерантне ставлення до них дає змогу соціальній системі перетворити їх на засіб самооптимізації. Німецький соціолог Р. Дарендорф у своїй теорії «конфліктної моделі суспільства» розглядав конфлікт всюдисущим, оскільки кожне суспільство спирається на примушування одних його елементів іншими. Нерівність соціальних позицій, відмінність інтересів людей якраз і спричиняють конфлікти. А особливості суспільств він вбачав у різному ставленні до конфліктів з боку влади. У демократичному суспільстві теж є конфлікти, проте раціональні методи регулювання роблять їх невибухонебезпечними. Сам конфлікт у своєму розвитку долає, на думку Дарендорфа, три стадії розвитку [4].

1. Формування квазігруп з власними інтересами та готовністю до самозахисту.

2. Організація квазігруп в угруповання, усвідомлення ними власних глибинних інтересів.

3. Безпосереднє зіткнення соціальних груп (класів, націй, політичних партій тощо).

Американський соціолог К.-Е. Боулдінг у своїй праці «Конфлікт та захист: загальна теорія» стверджував, що конфлікт є невід'ємним елементом суспільного життя, певним різновидом соціальної взаємодії, а сучасні суспільства здатні вивчати і регулювати його. Конфлікт є ситуацією, за якої сторони розуміють несумісність власних позицій та намагаються випередити одна одну в своїх діях. [5].

У колишньому Радянському Союзі конфліктологічна традиція була практично відсутня. У наукових працях в основному йшлося про матеріально-економічну та класову природу конфліктів. Згідно з доктриною про відсутність у соціалістичному суспільстві антагоністичних класів було зроблено висновок

про неможливість конфліктів. Існування їх припускалося лише в царині міжособистісних стосунків, якими займалася соціальна психологія. До конфліктологічної тематики інколи зверталася так звана «критика буржуазної соціології», яка тенденційно розглядала реалії переважно західних суспільств [6].

Таким чином, ситуація змінилася після того, як колишнє «безконфліктне» суспільство вибухнуло безліччю конфліктів — національних, політичних, конфесійних, економічних, регіональних, локальних тощо, а наукова думка виявилася повністю обеззброєною перед ними. Під натиском невідкладних потреб соціальної реальності за кілька років було загалом сформовано українське конфліктознавство, центром якого став Інститут соціології НАН України. Однак відчутною залишається недорозвиненість загальних концептуальних засад вивчення конфлікту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лебедева М.М. Трудный путь урегулирования конфликтов // Вестник МГУ. Серия « Политология и социология». – 1996. - № 2.
2. Жажарун В.Т., Проценко О.Ф., Рибалка В.В. Соціокультурний сенс конфлікту в військових колективах. – Харків: Харківськ. військ. ун-т. - 1996.
3. Парсонс Т. Функциональная теория изменения // Американская социологическая мысль: тексты / Под ред. В.И.Добренкова: Пер. с англ. – М.: Изд-во МГУ. – 1994. – С.464-489.
4. Конфлікти і культура: різноманіття їх проявів: матеріали науково-практ. конференцій. – Харків, 1997.
5. Вюстенберг И. Управление стрессом в конфликтных ситуациях // Социальный конфликт. – 1996. - № 1. – С.70-74.
6. Дарендорф Р. Элементы теории социального конфликта // Социологические исследования. – 1994.- № 5.- С.142-147.

ЧАСТИНА II
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

УДК 345: 578_2

Е.А. Ващенко

СУПРОВІД ДІТЕЙ У МЕДІАСОЦІАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Традиційно соціально-педагогічний супровід розглядають за аналогією з соціальним супроводом. У Законі України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», визначено соціальний супровід, як вид соціальної роботи, спрямованої на здійснення соціальних опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу; це визначення підтримують О. Безпалько, І. Зверева, С. Марченко. Г. Лактіонова зазначає: “соціальний супровід є формою підтримки та передбачає надання конкретній особі, групі осіб, сім’ї як правило комплексу правових, психологічних, соціально-педагогічних, соціально-економічних, соціально-медичних, інформаційних послуг впродовж певного терміну. Мета соціального супроводу – поліпшення життєвої ситуації, мінімізація негативних наслідків чи повне розв’язання проблем одержувача послуг.

Суть соціального супроводу полягає в поліпшенні складних життєвих обставин через надання послуг (правових, соціально-педагогічних, психологічних тощо). Але в рамках нашого дослідження доцільною є діяльність спрямована на зміцнення позитивних та нівелювання негативних аспектів медіасоціалізації. Тому раціональним є дослідження специфіки саме соціально-педагогічного супроводу.

Загальноосвітній навчальний заклад є одним із головних, після сім’ї, соціальних середовищ для дитини молодшого шкільного віку, його відвідує переважна більшість дітей цього віку, крім того, тут працюють фахівці, професійним завданням яких є забезпечення умов для гарантованої позитивної соціалізації (зокрема і медіасоціалізації) людини, тому вважаємо доцільним впровадження соціально-педагогічного супроводу медіасоціалізації молодших школярів саме в умовах ЗОНЗ.

Законодавство України про освіту базується на Конституції України та регулюється Законами України «Про освіту» [2], «Про позашкільну освіту» тощо. Відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» загальноосвітній навчальний заклад – “навчальний заклад, що забезпечує реалізацію права громадян на загальну середню освіту.

Зважаючи на трансформацію цінностей в оновленому суспільстві, виховна діяльність ЗОНЗ має змінитися у відповідності до умов інформаційної цивілізації. Грунтуючись на висновках Н. Заверико [1] відносно того, що сучасність вимагає від школи не лише освітніх послуг, а й соціальної активності, можемо визначити, що сучасний ЗОНЗ має бути осередком

соціально-виховних впливів, до яких необхідно долучати сім'ю та представників територіальної громади для підготовки учнів до життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства.

Таким чином, провідним соціальним середовищем, де має організовуватися та здійснюватися соціально-педагогічний супровід медіасоціалізації молодших школярів є загальноосвітній навчальний заклад, оскільки освіта забезпечує спадкоємність та відтворення соціального досвіду, саме у сфері освіти людина засвоює необхідні для соціальної практики знання, цінності та формує навички. Саме в умовах загальноосвітнього навчального закладу, який у порівнянні з сім'єю та територіальною громадою має найбільший соціально-виховний потенціал у процесі медіасоціалізації молодших школярів; який відвідує переважна більшість дітей молодшого шкільного віку, буде найефективніше для країни і дитини впровадження соціально-педагогічного супроводу медіасоціалізації молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Заверико Н.В. Школа як фактор соціалізації учнівської молоді [Електронний ресурс] / Н.В. Заверико.—Режим доступу:http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vup7/konf3/Zaveriko.pdf.-Заголовок з екрана.
2. Закон України “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007–2015 роки” : від 9 січня 2007 р. № 537-V // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2007.—№ 12.— ст. 102.

УДК 364.273

В. М. Витчак

ДИТЯЧА БЕЗПРИТУЛЬНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

На думку сучасних науковців, проблема дитячої безпритульності, що поширена в Україні, є закономірним наслідком соціально-економічних, політичних конфліктів, духовної кризи українського суспільства [2, 4, 5].

В Україні для визначення безпритульних дітей використовується декілька термінів, а відтак і дефініцій. Зокрема:

- «безпритульні - діти, які були покинуті батьками, самі залишили сім'ї або дитячі заклади, де вони виховувались і не мають певного місця проживання; діти, які не мають постійного місця проживання через втрату батьків, асоціальну поведінку дорослих у сім'ї; діти, котрих вигнали з дому батьки» [3, с. 134] .

- «бездоглядні діти - діти, які не забезпечені сприятливими умовами для фізичного, духовного та інтелектуального розвитку (матеріальне благополуччя сім'ї, належне виховання, догляд та дбайливе ставлення до дитини, здорова матеріальна атмосфера (тощо)» [1, с. 3].

- «діти-втікачі з виховних установ - діти, котрі зазнали психологічного, фізичного або сексуального насильства в закладах інтернатного типу та притулках» [2, с. 6].

- «діти-втікачі із зовні благополучних сімей - діти з високим рівнем конфліктності, акцентуаціями та патологіями характеру, відхиленнями в психічному та особистісному розвитку» [4, с. 75].

Найбільш поширені причини дитячої безпритульності: неспроможність багатьох сімей виховувати дітей, мотивована бідністю, безвідповідальністю батьків; застосування в сім'ях жорстоких форм виховання; психологічна криза стосунків батьків та дітей; недосконалість реабілітаційно-профілактичної роботи, застосованої у притулках для дітей; безробіття, ріст цін на товари першої необхідності, зокрема дитячі і, як результат - погіршення матеріального благополуччя значної частини населення України; невідповідність організації роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з питань сім'ї та дитинства реальним потребам суспільства.

Наслідками безпритульності та бездоглядності є: бродяжництво, жебракування, протиправна та злочинна поведінка, алкогольна, наркотична, токсична залежність, сексуальна розбещеність, розповсюдження вкрай загрозливих захворювань, занепад моральних цінностей, демографічна криза [5, с. 30].

Подолання зазначених проблем можливе за скоординованої співпраці державних та громадських структур. На сучасному ж етапі реалізацію спільних проектів з надання соціальних послуг безпритульним дітям на регіональному рівні обмежено сферою охорони здоров'я.

Отже, складне соціально-економічне становище в країні, ослаблення виховної ролі сім'ї загострили проблеми дитячої безпритульності й бездоглядності. Причинами такої ситуації стало різке зниження доходів та рівня життя населення внаслідок структурних змін у галузях економіки, збитковості багатьох підприємств виробничої сфери, недосконалості фінансово-кредитних механізмів, різкого збільшення наявного та прихованого безробіття, неготовності навчальних та соціальних закладів, правоохоронних органів проводити роботу з такими категоріями населення в ринкових умовах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Городня О. Безпритульність дітей як соціальний феномен.// Українське слово. - К., 1997 - С. 3-4.
2. Мостова Т. Безпритульні діти.// Освіта України. - 2002. - С. 6.
3. Панська А. «Організація і технологія соціальної роботи з дітьми вулиці». -К.: Інтернац. Союз. Ліга соц. Прац. України.2003. - С. 134 - 135.
4. Толстоухова С., Пінчук І. «Психолого-педагогічні аспекти роботи з «дітьми вулиці». -К.: УДЦССМ, 2000.- 84 с.
5. Филипенко І. Діти вулиці проблема нашого часу. - К.: - 2006. С. 30.

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ СІМЕЙНИХ ФОРМ ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність. Протягом трьох останніх років державна політика в Україні спрямована на реформування системи опіки і піклування над дітьми, які з різних причин втратили біологічну сім'ю. Головне завдання у цьому складному процесі – забезпечення розвитку та підтримки сімейних форм виховання, до яких належать усиновлення, опіка, піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу. Реалізація права цих дітей на виховання у сім'ї повинно бути пріоритетом в діяльності органів державної влади.

Мета статті - проаналізувати основні аспекти функціонування сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в сучасній Україні.

Аналіз актуальних досліджень. Незважаючи на достатню кількість позитивного досвіду українців у наданні соціальних послуг для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, фахівці свідчать про наявність спаду кількості новостворених прийомних сімей. У відповідності до ст.52 Конституції України, утримання та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Для здійснення цієї функції в Україні діє ціла система форм утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, залежно від їх віку і стану здоров'я, призначення яких – забезпечити оптимальні умови їх життєдіяльності. Складовими цієї системи є державні заклади та сімейні форми виховання. І хоча до проблематики функціонування сімейних форм традиційно прикута увага як Президента України, Уряду, так і недержавних організацій, питання забезпечення прав дитини, яка за різних обставин життя втратила рідних батьків, на можливість виховуватись в сімейному оточенні, підтримка і розвиток усиновлення, прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, опіки та піклування залишається актуальним.

Під сімейними формами утримання та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування слід розуміти законодавчо визначені форми організації життєзабезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які передбачають їх утримання та виховання в сім'ї. У нашій країні науковий інтерес щодо доречності виховання дітей в установах чи сім'ях громадян виник у 1960-х роках, його стимулювали досвід економічної кризи 1930-х років та наслідки війни 1941-1945 рр.

Дослідження Асанової Н.К. [1], Гошовського Л.О. Дубровіної І.В. та інших вчених засвідчили, що діти зі сирітських установ, порівняно з дітьми, які мали батьків і виховувались у сім'ях, характеризуються меншою стійкістю в умовах звичайного проживання в соціумі, а їх розвиток відбувається нерівномірно та з суттєвою затримкою.

Важливим досягненням державної політики соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є визнання на державному рівні недосконалості їх державного утримання. Це зумовлено тим, що способи, методи їх діяльності, форми утримання та виховання в них дітей, не відповідають сучасним вимогам виховання та міжнародним нормам, оскільки способи та форми вирішення проблеми фізичного виживання дітей в умовах відсутності турботи біологічних батьків не сприяють ефективному здійсненню процесу їхньої соціалізації. Пошук оптимальних умов розвитку осиротілих дітей вимагає їхньої інтеграції в соціум, що забезпечується пріоритетністю в державній політиці сімейних форм влаштування. У зв'язку з цим було розроблено основні напрямки реалізації реформування, що визначені Концепцією державної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, їх соціального захисту, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 травня 2006 року № 263-р та власне державною цільовою соціальною Програмою реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 1242, які офіційно започаткували процес реалізації реформування системи закладів утримання дітей зазначеної категорії.

Розвиток форм сімейного виховання є невід'ємною частиною реформування соціальної сфери, метою якого є реалізація права дитини на розвиток у сім'ї, у територіальній громаді, тобто виховання дітей, насамперед за місцем їх походження; створення умов для фізичного, розумового і духовного розвитку кожної дитини; утворення закладів нового типу із сімейними формами виховання; запобігання поширенню сирітства; посилення відповідальності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за забезпечення соціального захисту дітей; активізація територіальної громади у забезпеченні захисту прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб із числа таких дітей.

Згідно чинного законодавства, в Україні діють такі юридично визнані сімейні форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, як усиновлення, опіка (піклування), дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї. За ступенем пріоритетності, перше місце серед форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених, батьківського піклування, посідає усиновлення (удочеріння). Усиновлення – акт великої соціальної ваги, прояв гуманізму та жертвності, а також реалізація природної потреби материнства і батьківства та водночас захист від самотності. Головною і визначальною ідеєю інституту усиновлення є турбота про дітей, які втратили батьків або з тих чи інших причин позбавлені батьківського піклування, створення для них середовища, яке є характерним для сім'ї (турбота про розвиток дитини, виховання, спілкування з дорослими, матеріальне забезпечення).

Наступною за державною пріоритетністю формою, що забезпечує можливість перебування в сім'ї, є опіка та піклування. У відповідності до ч.7

ст.1 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених, батьківського піклування» [2], встановлення опіки чи піклування це влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї громадян України, які перебувають переважно у родинних відносинах з цими дітьми, з метою забезпечення їх виховання, освіти, захисту їх прав та інтересів. Принципова різниця між опікою і піклуванням визначена тим, що дитина віком до 14 років (малолітня особа) має часткову цивільну дієздатність, і опікун здійснює захист прав та інтересів такої дитини від її імені. У віці від 14 до 18 років (неповнолітня особа) дитина набуває неповної цивільної дієздатності, що передбачає розширення її прав – можливість самостійно розпоряджатися особистими доходами, результатами інтелектуальної, творчої діяльності, здійснювати інші фінансові операції за наявності згоди батьків або піклувальників. Більша самостійність вихованця визначає відмінність правової діяльності опікунів та піклувальників.

Такий підхід має історично сформовані традиції та виважений характер і розрахований на збереження дитиною наявних родинних зв'язків. Необхідність згоди опікуна підтверджує виваженість рішення та прийняття зобов'язань щодо утримання та виховання дитини. Завдання опіки над дитиною формулюються як право і обов'язок опікуна виховувати підопічного, піклуватися про його здоров'я, фізичний та духовний розвиток, навчання, здійснювати захист його інтересів.

Усиновлення та оформлення опіки в Україні були і залишаються загальноприйнятими формами влаштування долі безбаченків. Поряд з тим продовжують розвиватись нові в історії незалежної України форми сімейного виховання. Створення прийомної сім'ї як альтернативної форми влаштування дітей розпочато з проведення у 1998 році експерименту з утворення прийомних сімей в Запорізькій області. У 1999 році експеримент було розпочато у Львівській, Одеській, Харківській, областях, Автономній республіці Крим та м. Києві. Офіційно, на всій території України інститут прийомної сім'ї запроваджено Постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. №565 «Про затвердження Положення про прийомну сім'ю» [4].

Особливостями прийомної сім'ї та дитячого будинку сімейного типу як форм влаштування є те, що діти, які виховуються у них, не позбавляються статусу дитини-сироти, або дитини, позбавленої батьківського піклування, за ними залишаються всі пільги, передбачені законодавством для таких категорій дітей; кандидати в прийомні батьки та в батьки-вихователі обов'язково проходять курс підготовки, спрямований на осмислення проблем, пов'язаних із приходом у сім'ю нового вихованця; прийомні батьки та батьки-вихователі співпрацюють із соціальним працівником, який здійснює соціальний супровід даної сім'ї; утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в цих формах виховання фінансується державою з розрахунку витрат на утримання вихованців інтернатних закладів для дітей-сиріт, одному з прийомних батьків виплачується грошове забезпечення.

Досвід функціонування дитячих будинків сімейного типу в Україні засвідчує, що їх соціальні функції, як соціального інституту не відрізняються від функціонування звичайної біологічної сім'ї. Водночас є ряд особливостей, характерних лише для дитячого будинку сімейного типу: 1) батьки біологічно не пов'язані з прийомними дітьми; 2) батьки-вихователі повинні виконувати обов'язки не тільки вихователів, а й господарів великої родини; 3) перед сім'єю постають завдання щодо корекції та компенсації вад розвитку вихованців, відставання та занедбаності здоров'я, а також подолання наслідків психічних травм.

Висновки. Отже, основним напрямком сучасної політики соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування є розвиток форм сімейного виховання: усиновлення, опіки (піклування), прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу. Ефективність виконання ними педагогічних та соціальних функцій у вихованні дітей свідчить засвідчена результатами оцінювання фахівців у сфері дитинства. Здійснено ряд заходів щодо створення теоретичних основ державної політики для забезпечення прав дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування на виховання та розвиток у сімейному оточенні: створено нормативно-правову базу, яка забезпечує функціонування сімейних форм виховання; вживаються заходи щодо вдосконалення організаційного забезпечення функціонування системи опіки на дітьми та ін. Але зважаючи на сучасні політичні реалії та проблематику взаємодії структур міністерства соціальної політики з органами місцевого самоврядування, можна визначити, що існує потреба в постійному аналізі практичних аспектів функціонування системи влаштування до сімейних форм виховання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Асанова Н.К. Психосоциальное развитие младенцев и детей, воспитывающихся в учреждениях: Методическое пособие / Под ред. Н. К. Асановой. – М.: Институт детской психотерапии и психоанализа, 1997. – 32 с.
2. Артюшкіна Л., Полянничко А. Сирітство в Україні як соціально-педагогічна проблема (соціально-правовий аспект): Монографія. – Суми, 2002. – 268 с.
3. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України № 2342- IV від 13.01.2005 р.
4. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 564.
5. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 565.
6. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 року № 905.

ПІДЛІТКОВА ВАГІТНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО - ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Актуальність дослідження. Серед сучасних педагогічних проблем однією з суспільно важливих є зниження віку початку неповнолітніми статевого життя, що супроводжується зростанням кількості штучного переривання вагітності, розширенням діапазону венеричних захворювань, появою школярок матерів-одиначок. Соціально-економічна й інформаційна ситуація, що склалася в Україні, не лише формує самопочуття і впливає на систему цінностей дорослого її населення, а й істотно позначається на молоді. І найуразливішою виявляється така делікатна сфера людського життя, як статеві стосунки. Зміни, що відбуваються у цій сфері, зокрема ті, що стосуються дітей і неповнолітніх, не залишають ілюзій навіть прихильникам ліберальних поглядів на статеву мораль. Як свідчать життєві спостереження і доводять спеціальні дослідження, нинішні діти доволі рано розпочинають свої статеві стосунки.

Виникнення та існування проблеми підліткової вагітності є віддзеркаленням серйозних проблем світу, що швидко змінюється, а саме: проблем, зумовлених глобалізацією, урбанізацією, акселерацією, зміною цінностей в суспільстві, бідністю, застарілими гендерними стереотипами, втратою довіри до дорослих, послабленням функцій сім'ї як основного інституту соціалізації. Недосконалістю системи соціального захисту, охорони здоров'я, соціального виховання.

Кожен рік у світі 1,5 млн. дівчат у віці 13-14 років вагітніють і народжують дітей, піклування за якими частіше за все беруть на себе батьки або старші родичі. Часто ці діти виявляються залишеними, покинутими, потрапляють до дитячих установ.

Аналіз наукової літератури свідчить, що соціально-педагогічна практика дозволяє визначити основні причини, що призводять до ранньої підліткової вагітності, а саме:

1. *Згвалтування*, яке скоюють друзі і знайомі, до того ж після цього акту не були вжиті необхідні заходи, бо дівчинка не змогла (за тією чи іншою причиною) розказати батькам про те, що з нею відбулося.

2. *“Ризикована поведінка”*. Самотність, знехтуваність дівчиною підліткового віку в сім'ї призводить її до асоціальної групи та до девіантного типу поведінки.

3. *Вагітність “по невіданню”* є результатом відсутності сімейного, шкільного, сексуального виховання.

4. *Вагітність “запланована”*, яка є прагненням розв'язати у такий спосіб власні психологічні проблеми, зокрема, виразити протест проти нестримної надопіки батьків.

З одного боку, це стосуються не лише матерів – підлітків, їхніх дітей, а й суспільства в цілому. З іншого, – юне материнство є особистісною проблемою,

оскільки блокує можливості для професійного та соціального розвитку, підвищує ризик зниження якості життя, викликає почуття незадоволеності життя в цілому, створює проблеми в репродуктивному здоров'ї, психологічний дискомфорт. Для суспільства ж у цілому поширення раннього материнства являє собою своєрідну базу для подальшого нарощування бідності, соціального сирітства, неблагополуччя.

Рання вагітність виникає частіше в неблагополучних сім'ях, бо подібна тенденція спостерігається тому, що діти з асоціальних сімей надані самі собі. Але в суспільстві на сьогодні існує й соціальний дисбаланс, наявність фінансового достатку не робить дітей більш захищеними з благополучних сімей. Навіть навпаки, через матеріальні можливості вони стають менш розсудливими, особливо, при нестачі уваги з боку батьків. Це може бути важливою причиною, неправильного розуміння підлітком поняття “дорослої любові” та статевих відносин між хлопцем та дівчиною.

Багато батьків вважають за краще не вникати в основи сексуального виховання своїх дітей, вони покладають цю відповідальність на школу та засоби масової інформації та Інтернет, тому рання вагітність і у підлітковому віці частіше є наслідком невірного статевого виховання.

Доступність інформації засобів масової інформації, пропаганда в ЗМІ сексуальної уседозволеності є однією з причин юного материнства. Саме телебачення, Internet, соціальні мережі – найдоступніші і найпопулярніші серед молодих людей джерело інформації про взаємини статей. Трансляція сцен насилля й еротики по телебаченню стала звичайним явищем. Частота показу таких сцен зростає ввечері і наприкінці тижня, саме в той момент, коли у людини знижується контроль самосвідомості і моделі поведінки сприймаються на підсвідомому рівні. І тому у підлітковому віці засвоєні взірці асоціальної поведінки можуть керувати особою, особливо в ситуаціях, що викликають стан афекту.

Проблема юного материнства сьогодні набуває все більш вираженого полідисциплінарного характеру в педагогіці і соціальній педагогіці, стаючи важливим предметом. Вітчизняні дослідники характеризують сам термін “юне материнство” як соціокультурний феномен, сутність якого полягає у виношуванні, народженні, догляді та виховування дитини матерями юного віку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гуревич М. А. Несовершеннолетние мамы – причины и последствия / М. А. Гуревич, Т. Ю. Радиловская // Челябинский гуманитарий. – 2010. – № 1(10). – С. 133 – 139.
2. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога : навч. посіб. для ВНЗ / Л. М. Завацька. – Видавничий Дім «Слово». – 2008. – 240 с.
3. Краснова Н.П. Методика роботи соціального педагога : навч. посіб. для студ. педагогічного університету / Н. П. Краснова, Л. П. Харченко. – Ч.3 – Луганськ : Альма-матер. – 2003. – 292 с.

ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Актуальність дослідження. Сучасний підліток живе в світі, який складний за своїм змістом і тенденціями розвитку. Це пов'язано з виникненням зовсім нових вимог, які висуваються як до самих підлітків, так і до їхнього оточення соціально-економічними змінами. Різких змін зазнали різні соціальні структури, що впливають на динаміку розвитку особистості підлітка (сім'я, школа, неформальні об'єднання і т.д.). Грають далеко не позитивну роль і засоби масової інформації, деструктивно впливаючи на психіку підлітка, становлячись передумовами порушень емоційно-вольової сфери особистості, психічних розладів та девіантної поведінки. Саме тому соціально-педагогічна робота, спрямована на профілактику та подолання девіантної поведінки дітей та молоді, нині є актуальною. В організації превентивної роботи важливим є пошук нових форм і методів, які, враховуючи нові умови сьогодення, були б ефективними.

Підлітковий вік – один з найбільш складних періодів розвитку людини. Не дивлячись на відносну короткочасність (з 14 до 18 років), він практично багато в чому визначає все подальше життя індивідуума. Саме в підлітковому віці переважно відбувається формування характеру і інших основ особистості [3]. Ці обставини: перехід від опікуваного дорослими дитинства до самостійності, зміна звичного шкільного навчання на інші види соціальної діяльності, а також бурхлива гормональна перебудова організму – роблять підлітка особливо уразливим до негативних впливів середовища.

Як зазначає Л. Шнейдер, девіантна поведінка, схильність до неї є проявом внутрішнього стану особистості, який детермінується такими умовами та факторами: підвищена збудливість, невміння контролювати себе; неблагополучна ситуація в родині, неповні сім'ї; прагнення до самостійності й незалежності; відставання в навчанні; зневага з боку однолітків; нерозуміння дорослими труднощів дітей; недостатня впевненість дитини в собі; негативна оцінка дорослими навичок дітей; стресові життєві ситуації; напружена соціально-економічна ситуація в житті дитини (погана забезпеченість, безробіття батьків); приклади насильства, жорстокості, безкарності, отримані зі ЗМІ; надмірна зайнятість батьків; конфлікти з батьками; нездатність дітей протистояти шкідливим впливам; генетична схильність; нерівномірність психофізичного й статевого дозрівання; відсутність навичок соціальної поведінки; зниження культури, інтелектуального рівня; нудьга; бажання звернути на себе увагу; вплив вулиці [2].

Значну роль у попередженні та профілактиці девіантної поведінки дітей та підлітків відіграє школа та сім'я. При організації та здійсненні профілактичної роботи з учнями підліткового віку та особливо молоддю слід враховувати, що на цьому етапі дорослі втрачають свій домінуючий вплив на особу, і все більшого значення для неї набувають стосунки з оточенням, з

формальною й неформальною групами. Зважаючи на це, основний акцент роботи – робота з групою, яка включає [1]:

- профілактику причин та наслідків девіантної поведінки. У даному випадку доцільною є реалізація наступних форм роботи: проведення групових дискусій з метою формування групової позитивної думки; проведення рольових ігор (програвання основних складних ситуацій), завдяки яким досягається розвиток особистості, навичок спілкування в колективі; проведення диспутів, екскурсій, бесід тощо;

- організацію вільного часу дитини, оскільки незмістовне дозвілля є причиною залучення до алкоголізму, наркоманії. У даному випадку до учнів і студентів важливо донести інформацію про діяльність гуртків, секцій, клубів, дитячих та молодіжних організацій;

- антиалкогольне, антинаркотичне виховання, що формує установки на здоровий спосіб життя;

- виховна, просвітницька робота з педагогічним колективом;

- посередницька робота (залучення до профілактики батьків, соціальних служб, міліції, громадських організацій та інших). Соціально-педагогічна робота по профілактиці та подоланню девіантної поведінки дітей та підлітків повинна базуватися на таких принципах як: принцип поваги до особистості дитини в поєднанні з доцільною вимогливістю до неї; принцип педагогічного оптимізму; принцип індивідуального підходу; принцип диференційного підходу; принцип соціалізації; принципах системності, цілеспрямованості, амбівалентності, саморозвитку [4].

Отже, можемо зробити висновок, що девіантна поведінка завдає шкоди самій людині, оточенню та суспільству загалом. Тому особливої актуальності набуває пошук нових форм і методів роботи з її превенції. Соціально-педагогічна робота по профілактиці та корекції девіантної поведінки дітей та молоді повинна ґрунтуватися на педагогічних принципах і може бути плідною лише за умови співпраці соціальних педагогів, психологів, учителів, батьків, працівників соціальних служб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бенько Л. Нормативна і девіантна поведінка особистості в умовах соціалізації // Соціальна психологія. – 2006. – № 5. – С. 64-69.
2. Ківенко Н.В. Девіантна поведінка: сучасна парадигма / Н. В. Ківенко та ін. – Ірпінь : Академія держ. податкової служби України, 2002. – 240 с.
3. Кулагина И.Ю. Возрастная психология (Развитие ребенка от рождения до 17 лет) / И.Ю. Кулагина. – М. : Академия, 1997. – 586 с.
4. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков / Л.Б. Шнейдер. – М. : Трикста, 2005. – 336 с.

АНАЛІЗ ПОТРЕБ ОНКОХВОРОЇ ДИТИНИ ТА НАДАННЯ ЇЙ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ.

Актуальність. Проблема онкозахворювань серед дітей в Україні стоїть дуже гостро. За даними Центру медичної статистики МОЗ в Україні щороку виявляють рак у близько тисячі дітей віком до 17 років [5], зокрема, в онкогематологічному відділенні Херсонської лікарні ім. О. Лучанського: 75 випадків – онкологія, 78 – гематологія. У 2017 році на облік взято 26 діток, 2018 р. – 21 дитина. Усі діти отримують хіміотерапію. Багато волонтерів, що займаються благодійною допомогою, не можуть тривалий час працювати або взагалі відмовляються працювати з такою категорією дітей, і причинами цього здебільшого є моральна та психологічна неготовність, нерозуміння їхніх особливостей та потреб, страх перед ними.

Мета: аналіз соціальних потреб онкохворої дитини, перспективи надання їй благодійної допомоги.

Виклад основного матеріалу дослідження. Онкозахворювання – це важка хвороба, яка має вплив на всі аспекти життя людини, що проявляється як на фізичному, так і на психологічному й на соціальному рівнях [4]. Онкохвора дитина – це дитина, яка хворіє онкологічним захворюванням. Ці діти дуже важко переживають свою хворобу через те, що більшу частину часу вони проводять в лікарні, стосунки будуються переважно з іншими дітьми, які також лежить в лікарні. Але ситуація така, що за декілька місяців у дитини може померти декілька друзів, через що вона може знаходитись у постійному переживанні втрати.

Однією з важливих психологічних проблем в онкологічній лікарні є проблема реакції особистості на хворобу. Від обліку цих реакцій багато в чому залежить загальний успіх лікування та настрою дитини [2]. Тому надання допомоги волонтерами та участь в їхньому житті можуть надавати їм сили, та радувати кожного разу. Потреби онкохворих дітей в соціальній допомозі, психолого-педагогічній підтримці й захисті зростають. Тому виникає необхідність у залученні до соціально-психологічної роботи добровільних помічників – волонтерів.

Волонтер – це, передусім, добра, милосердна людина, яка володіє неабиякими комунікативними навичками і приваблює до себе людей, розуміє проблеми оточуючих та співчуває їм, має бажання безкорисливо допомогти вирішувати проблеми інших людей. До того ж, волонтер характеризується порядністю, уважністю, відповідальністю, відвертістю зі своїми клієнтами [1]. Волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги [3].

Основними потребами таких дітей є насамперед підтримка батьків, родини, друзів. Прийняття оточуючими хвороби яка спіткала цю дитину,

однією з основних потреб дитини є спілкування, особливо з ровесниками та близькими людьми. Важливою є потреба дитини у підтримці стабільності у неї цього стану через ігри, спілкування, сміхотерапію тощо. Для дітей шкільного віку особливою потребою є здобуття освіти. Перебуваючи довгий час у медичному закладі, дитина повинна вчитися, адже коли вона повернеться до школи, може не наздогнати однолітків у оволодінні навчальною програмою. У ситуації важкої хвороби і можливої смерті, онкохвора дитина потребує включення її до якоїсь цікавої та корисної діяльності (рукоділля, малювання, фотографія тощо), через що вона могла б самореалізовуватись.

Часто допомагає лікарні благодійний фонд «Фарби життя», створений Анною Боцман і Наталею Пуделко – матерями дітей, що перемогли рак. У Херсоні під час проведення театральної вистави «Оскар і рожева пані», яка відбулася 5 грудня 2018 р. усі зібрані кошти, під час вистави, пішли на потреби пацієнтів онкогематологічного відділення дитячої обласної лікарні. БО «Фарби життя» кошти з благодійної вистави спрямувала їх тим, хто потребує допомоги найбільше.

Така благодійна допомога для онкохворих дітей є дуже важливою як для батьків, так і для лікарів. Але благодійні організації, які займаються проблемами допомоги для онкохворих дітей, можуть надавати не тільки матеріальну допомогу, але й сприяти урізноманітненню освітньої та дозвілєвої діяльності дітей під час лікування. Наприклад, додаткові заняття для засвоєння шкільної програми, арт-терапія, малювання, рукоділля, музико- або театротерапія. Дані форми не завжди потребують матеріальних ресурсів, але посідають важливе місце в процесі реабілітації.

Висновок. Проаналізувавши соціальні, психологічні, матеріальні потреби онкохворих дітей, ми дійшли висновку, що благодійна допомога їм потрібна на кращому рівні, ніж та, яка надається на сьогоднішній день. Треба залучати більше волонтерів, кваліфікованих фахівців, благодійних організацій, спонсорів, меценатів, для урізноманітнення соціальних послуг цим дітям задля стимуляції активної життєдіяльності у важливих сферах життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волонтерство. Порадник для організатора волонтерського руху / укл. Т. Л. Лях, авт. кол.: О. В. Безпалько, Н. В. Заверіко, І. Д. Зверева, Н. В. Зімовець та ін. – К. : ВГЦ «Волонтер», 2001. – 176 с.
2. Герасименко В.Н., Артюшенко Ю.В., Тхостов А.Ш. Вопросы деонтологии в восстановительном лечении онкологических больных // Вопросы онкологии. 1982. –Т. 28, № 2. – С. 48–52.
3. «Про волонтерську діяльність», Закон України № 3236-VI від [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>
4. Русина Н. А. Психосоциальный подход к диагностике и коррекции онкологических заболеваний / Н. А. Русина // Социальная психология: Практика. Теория. – Ярославль, 2000.– С. 88.
5. Центр медичної статистики МОЗ України : Українська База Медико-Статистичної Інформації «Здоров'я для всіх» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://medstat.gov.ua/ukr/normdoc.html>.

АРТ-ТЕРАПІЯ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ВАДАМИ РОЗВИТКУ

У процесі соціалізації дітей з вадами розвитку виникає ряд проблем, серед яких чільне місце займають відношення суспільства і держави, виховання й навчання таких дітей у закритих школах-інтернатах, усунення родини від виховання дитини. До дітей-інвалідів у сім'ях, як правило, пред'являються занижені вимоги, санкції, запити, дитині не надається можливість проявити власну активність, що сприяє закріпленню інфантильності, невпевненості у собі, труднощам у спілкуванні, у встановленні міжособистісних контактів. Тому реабілітаційний процес має передбачати гармонійну інтеграцію дітей з обмеженими психофізичними можливостями, пізнання власного «Я», формування вміння встановлювати взаємини з іншими людьми. Ефективним методом у цьому процесі є арт-терапія.

Термін «арт-терапія» («art» – мистецтво, «art-therapy» – терапія мистецтвом) особливо поширений в англomовних країнах і означає найчастіше терапію образотворчою діяльністю з метою вираження свого психоемоційного стану. Арт-терапія здатна простими й екологічними засобами актуалізувати внутрішній потенціал кожної дитини з особливими потребами, сприяти зціленню і встановленню гармонії особистості, формувати творчу позицію особистості.

Термін «арт-терапія» став використовуватися в нашій країні порівняно недавно. Останнім часом арт-терапія все ширше застосовується в соціальній сфері. Арт-терапевтичні технології адекватні у використанні для розв'язання проблем комунікативної компетентності, розвитку внутрішньосімейної взаємодії, психічної і гендерної ідентичності членів сім'ї, підвищення самооцінки, активності, впевненості в поведінці. Художня творчість допомагає краще ідентифікувати й оцінювати свої почуття, спогади, образи майбутнього, знайти спосіб спілкування із собою [2, с. 41].

Арт-терапія виконує три основні функції: компенсаторну, розвиваючу, навчальну. Компенсаторна функція полягає в тому, що домінанта активності особистості переміщається із зони відношень з оточуючим світом, де вона за якихось причин не може досягти успіху, в зону, доступну для її контролю та ефективного впливу. Механізм впливу розвиваючої функції полягає в тому, що за рахунок удосконалення навичок та частішого використання суб'єкт поширює зону власного контролю та взаємодіє з оточуючими. Ефективність реалізації навчальної функції досягається за рахунок використання вже існуючих навичок, що дає можливість здійснювати гнучкий перехід від умінь людини до того, що їй необхідно освоїти [4, с. 105].

Автори підручника «Арт-педагогіка та арт-терапія у спеціальній освіті» (Т. Добровольська, Л. Комісарова, І. Левінко, Є. Медведєва), звертають увагу на такі основні функції арт-терапії: катарсична (очищення, звільнення від

негативних станів); регулятивна (зниження нервово-психічного напруження, регуляція психосомотичних процесів, моделювання позитивного психоемоційного стану); комунікативно-рефлексивна (забезпечує корекцію розладів спілкування, формування адекватної міжособистісної поведінки, самооцінки) [1, с. 26].

Арт-терапія володіє очевидними перевагами перед іншими, заснованими виключно на вербальній комунікації, формами психотерапевтичної роботи:

1) практично кожна дитина з особливими потребами (незалежно від свого віку, культурного досвіду, соціального стану) може брати участь в арт-терапевтичній роботі, яка не вимагає від неї яких-небудь здібностей до образотворчої діяльності або художніх навиків;

2) арт-терапія є засобом переважно невербального спілкування. Це робить її особливо цінною для тих, хто недостатньо добре володіє мовою, відчуває труднощі в словесному описі своїх переживань, або, навпаки, надмірно пов'язаний із мовним спілкуванням;

3) образотворча діяльність є могутнім засобом зближення людей, своєрідним «мостом» між фахівцем і клієнтом. Це особливо цінно в ситуаціях взаємного відчуження, при утрудненні налагодження контактів, у спілкуванні з приводу дуже складного предмету;

4) образотворча діяльність у багатьох випадках дозволяє обходити «цензуру свідомості», тому надає унікальну можливість для використання несвідомих процесів, вираження і актуалізації латентних ідей і станів, тих соціальних ролей, які знаходяться у «витісненому» вигляді або слабо виявлених в повсякденному житті;

5) арт-терапія є засобом вільного самовираження і самопізнання. Вона має «інсайт-орієнтований» характер; надає атмосферу довір'я, високої терпимості і уваги до внутрішнього світу дитини з вадами розвитку;

6) результати образотворчої діяльності мистецтва є об'єктивним свідоцтвом настроїв і думок особистості з особливими потребами, що дозволяє використовувати їх для ретроспективної, динамічної оцінки стану, проведення відповідних досліджень і зіставлень;

7) арт-терапевтична робота в більшості випадків викликає у дітей позитивні емоції, допомагає подолати апатію і безініціативність, сформувати більш активну життєву позицію, впевненість у своїх силах, автономність і особисті межі;

8) арт-терапія заснована на мобілізації творчого потенціалу дитини з особливими потребами, внутрішніх механізмів саморегуляції і зцілення. Вона відповідає фундаментальній потребі в самоактуалізації – розкриттю широкого спектру можливостей особистості і ствердження нею свого індивідуально-неповторного способу буття у світі [2, с. 31].

У процесі арт-терапії дитина з особливими потребами отримує можливість пережити болючі для неї ситуації та почати звільнятися від стереотипної поведінки та відношень до оточуючих, які заважають соціальній адаптації. У ході арт-терапевтичної роботи виявляються позитивні фактори, які

покращують стан особистості. Ці фактори надають суб'єкту можливість активно контролювати компенсацію або змінювати неадекватну реакцію на ту, яка прийнята в соціумі [1, с. 118].

Внаслідок арт-терапевтичної роботи створюються додаткові можливості для внутрішньоособистісної комунікації, перехід дітей з вадами розвитку на глибші рівні взаємодії з виявом внутрішніх (зокрема неусвідомлюваних) механізмів організації поведінки, відбувається звільнення від упродовжених домінуючою культурою і ідеологією партнерів поведінки й засвоєння тих ролей, що більше відповідають їхній глибинній природі, потребам і напрямкам розвитку.

Арт-терапія піклується про емоційне самовідчуття та психологічне здоров'я особистості з обмеженими можливостями або групи засобами художньої діяльності. Завдяки використанню методу арт-терапії у процесі соціалізації дітей з особливими потребами формуються усвідомлені відношення як до власних потреб, так і до людей які її оточують [3, с. 37]. Завдання арт-терапевтичної роботи полягає в пробудженні дитини навчатися за допомогою того досвіду, який раніше не був нею усвідомлений. Завдяки цьому дитина отримує цінний досвід позитивних змін, поступово пізнає саму себе, краще розуміє ефекти впливу власної особистості на навколишній світ, більше здатна до усвідомлення можливих відхилень у своїй поведінці.

Таким чином, практично кожна дитина з особливими потребами може брати участь в арт-терапевтичних заняттях. Арт-терапія як невербальний засіб спілкування особливо цінна для тих, хто недостатньо добре володіє мовою, відчуває труднощі в словесному описі своїх переживань, у міжособистісній взаємодії. Образотворча діяльність є могутнім засобом зближення людей, є засобом вільного самовираження і самопізнання. Результати образотворчої діяльності мистецтва є об'єктивним свідомством настроїв і думок особистості з особливими потребами, що дозволяє використовувати їх для соціальної інтеграції дитини. Арт-терапевтична робота допомагає подолати апатію і безініціативність, сформувати більш активну життєву позицію, впевненість у своїх силах, автономність і особисті межі. У процесі арт-терапії дитина з особливими потребами отримує можливість пережити болючі для неї ситуації та почати звільнятися від стереотипної поведінки та відношень до оточуючих, які заважають соціальній адаптації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании: Учебник для вузов / Е.А. Медведева, И.Ю. Левченко, Л.Н. Комиссарова, Т.А. Добровольская. - М.: Академия, 2001. - 248 с.
2. Основи арт-терапії /Л.В. Підлипишина. - К.: Марич, 2009 - 60 с.
3. П'ятницька-Позднякова І.С. Арт-терапевтичні можливості видів мистецтва // Педагогіка: Наукові праці. - 2009. - Випуск 95. - Том 108. - С. 36 - 42.
4. Хлебнік С. Р. Арт-педагогіка в підготовці соціального гувернера до соціалізації дітей з вадами розвитку / С. Р. Хлебнік // Вісник Запорізького національного університету. - № 1 (14). - 2011. - С. 104 - 107.

УДК 311-34:1

Г.С. Кухарець

ПРОБЛЕМА ТЮТЮНОПАЛІННЯ ПІДЛІТКІВ ТА МЕТОДИ ЇЇ ПРОФІЛАКТИКИ

Теперішній ритм життя – це не тільки період стрімкого розвитку нанотехнологій, а й поширення негативного впливу ряду чинників, першим із яких є куріння, наслідки якого відчуваються не одразу, а поступово.

Тютюнопаління і його вплив на організм людини стали надзвичайно вагомими загальносуспільними проблемами. Куріння спочатку виявляє себе в ролі незначного задоволення та показника моди, але згодом це стає звичкою, що наносить величезну шкоду здоров'ю. Ця залежність формується за наявності трьох факторів: особистісного, фізичного та соціального.

Тютюнопаління завжди передбачає наявність іншої людини. Це пояснюється тим, що коли двоє чи більше людей курять разом, створюється атмосфера довіри, люди нібито обмінюються символами – разом діляться думками, вигадують ілюзію щирості, яка насправді є обманом. Якщо запитати у курця про причину тютюнопаління, то часто можна почути, що результатом є розслаблюючий ефект, зняття стресу, заспокоєння. Проте вже через 2-3 години після чергової цигарки в людини з'являється бажання знову закурити. Людина, яка є залежною від тютюну, свідомо руйнує своє здоров'я, але найчастіше кинути цю шкідливу звичку можуть лише одиниці.

При проведенні профілактики тютюнопаління серед підлітків слід виділяти в ній первинну, вторинну і третинну профілактику, тобто здійснювати триступеневу превенцію. Але зважаючи на специфіку профілактичної роботи, її найдоцільніше здійснювати на першій сходинці. Це свого роду "вакцинація" виникнення проблеми.

Соціально-педагогічна профілактика має на меті науково обґрунтувати і вчасно застосовувати вплив на соціальний об'єкт для збереження його функціонального стану і попередження процесів, які можуть негативно впливати на його життєдіяльність.

Основними принципами профілактики є: принцип благополуччя, неушкодження, автономії, справедливості. Існують різні підходи до організації профілактичної діяльності з підлітками з профілактики тютюнопаління, а саме: надання інформації, емоційне навчання, апеляція до цінностей і знань, виховання протидії, надання альтернативи, вплив соціального середовища й однолітків, зміцнення здоров'я. Однією з ефективних форм профілактики тютюнопаління є конкурс проектів соціальної реклами: стінгазети, колажі, картини, буклети, листівки, календарі і календарики, проекти соціальної реклами, у вигляді комп'ютерних презентацій, короткі інформаційно-просвітницькі передачі, літературно-музичні композиції, радіоролики, відеосюжети профілактичної тематики, соціальна реклама у віршованих композиціях та інше.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білошпицький О. Світ без тютюну // День. - 2002. - 23 листопада. - С. 6
2. Савчин М. В. Вікова психологія / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. 360 с.–Вид-во Академвидав, 2006.
3. Федосеев Г.Б. Куріння і захворювання легенів. - Л., 2006.
4. Яременко О., О. Балакірева, О. Вакуленко та ін. Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи / - К., 2000.-207 с.

УДК 37.013.42

М. М. Лановенко

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У ЗДІЙСНЕННІ ПАТРОНАТУ СІМ'Ї

Феномен соціального та біологічного сирітства, на жаль, характерний для багатьох країн світу. Кожна держава визначає власні шляхи подолання цього явища та надання соціального захисту дітям, які залишилися без піклування батьків. Біологічне сирітство – це явище, яке зумовлене наявністю в суспільстві дітей, батьки яких померли. Соціальне сирітство фіксує факт існування дитини без батьківського піклування при наявності живих батьків [4].

У багатьох країнах розвинуті превентивні служби, які надають допомогу і батькам, і дітям у скрутній ситуації. За рівнем розвитку системи прийомних сімей країни можна поділити на такі групи:

- країни, де прийомні сім'ї існують більше тридцяти років (Великобританія, Нідерланди, Фінляндія тощо);
- країни, де система прийомних сімей введена нещодавно (Угорщина, Румунія тощо);
- країни, де система прийомних сімей тільки розробляється або планується розробитися (Україна, Росія, Грузія, Вірменія, Болгарія, Польща тощо).

Крім вищезазначених форм опіки дітей існує патронатне виховання як форма визначення дитини у сім'ї. Патронатна сім'я утворюється на підставі договору. Орган опіки та піклування передає дитину, яка є сиротою або з інших причин позбавлена батьківського піклування у сім'ю іншої особи (патронатного вихователя) до досягнення дитиною повноліття. Договір укладається між органом опіки і піклування за місцем проживання дитини і патронатного вихователя [3, с. 16].

В Україні проводиться робота щодо запровадження інституту патронатної сім'ї як альтернативної форми сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Альтернатива полягає в тому, що ті з дітей, які не були усиновлені чи взяті під опіку і які донедавна направлялися до інтернатних закладів, мають можливість бути влаштованими у сім'ю.

В Україні патронат як система піклування про безпритульних дітей розвивалася двома шляхами. Перший з них – це утримання та виховання їх у спеціально призначених для цього закладах, а другий – це передача дітей на виховання та утримання до сімей приватних осіб [2, с. 133].

Переваги сімейного виховання, порівняно з інституційним, безперечні, оскільки тільки сім'я була і залишається для дитини природним, необхідним і всеохоплюючим середовищем, орієнтованим на розвиток індивідуальних особливостей вихованця. Особливість патронатної сім'ї перед існуючими формами сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, проявляється в забезпеченні соціального супроводу такої родини, який передбачає надання допомоги соціальним педагогом патронатній сім'ї на всіх етапах її функціонування [1, с. 18].

Соціальний супровід сім'ї – вид соціальної роботи, система комплексних заходів для підтримки сприятливих соціально-економічних та психологічних умов функціонування сім'ї, збереження її здатності до виховання прийомних дітей.

Основними завданнями соціального супроводу патронатних сімей є: підтримка здорового соціально-психологічного клімату сім'ї; навчання та посилення виховного потенціалу прийомних батьків; контроль за отриманням батьками державних виплат на утримання дитини; формування партнерських стосунків між учасниками соціального супроводу; залучення різних видів додаткової допомоги за потребою; захист прав та інтересів прийомних сімей; підготовка щорічного звіту про ефективність функціонування прийомної сім'ї [4].

Соціальний педагог та прийомні батьки є партнерами у наданні опіки дитини у патронатній сім'ї. Соціальний педагог є з'єднуючою ланкою між державою та патронатними батьками і саме його кваліфікаційна підготовка та робота забезпечують компетентне вирішення і узгодження усіх поточних питань супроводу сім'ї.

Для успішної педагогічної діяльності з патронатною сім'єю соціальному педагогові необхідні певні особистісні якості та професійні уміння, такі як: аналітичні, прогностичні, проектні, комунікативні уміння, рефлексії, творчі уміння, уміння етично-вольової саморегуляції, а також знання нормативно-правової бази створення та функціонування сімейних форм устрою дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; теорії та технології організації соціально-педагогічного супроводу прийомних сімей, основи педагогіки та вікової психології дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, закономірності їх психофізіологічного, духовного й соціального розвитку, характеристики нормальної та девіантної поведінки дітей-сиріт; методи планування, організації й управління соціально-педагогічною діяльністю з прийомною сім'єю тощо [2, с. 139].

Відповідно до вказаних компонентів можна виділити такі складові готовності соціального педагога до організації соціально-педагогічної діяльності з патронатною сім'єю: професійно-гуманістична спрямованість

особистості фахівця, інтелектуально-пізнавальний компонент, який представлений вищепереліченими професійно-педагогічними знаннями та вміннями, а також діяльнісно-практичний компонент, що характеризується наявністю особистого досвіду взаємодії з патронатними сім'ями, з іншими формами сімейного влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, батьками, прийомними дітьми, фахівцями, які проводять соціальний супровід цих сімей, представниками державних органів, які сприяють становленню сімейних форм виховання тощо [3, с. 25].

Таким чином, соціальний педагог є однією з ключових фігур у соціально-педагогічному супроводі дітей у патронатних сім'ях та виступає у кількох ролях: радник, консультант, захисник. Основними моделями роботи соціального працівника з родиною є педагогічна, соціальна, психологічна, діагностична, медична. Патронат сім'ї – це один з інноваційних підходів соціальної педагогіки, який допомагає родинам долати критичні періоди їхнього життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Карпенко О. Сімейні форми утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: проблеми правового регулювання / О. Карпенко // *Право України*. – 2001. – С. 18.
2. Кратінова В. Деякі питання соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт в патронатних сім'ях / В. Кратінова, Н. Ларіонова // *Соціальна педагогіка*. – 2009. – № 6. – С. 133-140.
3. Прийомна сім'я: методика створення і соціального супроводу: наук. метод. посіб. / під ред. Г. Бевз, В. Кузміньський, О. Нескучаєва та ін. – К.: Центр стратегічної підтримки, 2003. – 92с.
4. Сімейний патронат: коротко про головне // *Партнерство КОЖНІЙ ДИТИНІ* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.p4ec.org.ua.

УДК:376.54: 364.4

Н.С. Максець

ДИТЯЧА ОБДАРОВАНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У наш час раннє виявлення, навчання та виховання здібних, обдарованих дітей для формування творчого, інтелектуального потенціалу суспільства, його майбутньої еліти стало одним із найактуальніших народних завдань. Про це свідчать Закони України “Про основні засади державної підтримки обдарованих дітей та молоді на Україні”, “Про освіту”, “Про охорону дитинства”, “Про позашкільну освіту” та багато інших.

Проблему обдарованості досліджували ряд вчених: О. Ф. Лазурський, В. Штерн, В. С. Юркевич, О. І. Кульчицька, М. С. Лейтес, Г. С. Костюк, Ю. З. Гільбух, та багато інших.

Однак єдине визначення цього феномену відсутнє. Так, німецький психолог В. Штерн розглядав інтелектуальну схильність до виконання актів

мислення як форму прояву обдарованості. А обдарованість розуму як загальну здатність індивіда свідомо спрямовувати своє мислення на нові вимоги, здібність психічного пристосування до нових завдань і умов життя. Власне за ознакою пристосування В. Штерн розмежовує поняття „обдарованість”, „талант” і „геніальність”. Суть геніальності, вважав вчений, полягає в „самодовільній творчості”, а характерна особливість таланту – в обмеженні розумових здібностей однією галуззю змісту [3].

У свою чергу В.С. Юркевич зазначає, що обдарованість – „це високий рівень розвитку певних здібностей, а обдаровані діти, відповідно, діти з доволі високорозвиненими здібностями” [4].

Варто зазначити, що в літературі часто поняття „талант” і „обдарованість” вживаються як синоніми. З приводу цього Ю.З. Гільбух пише: „При спільному вживанні терміни „обдарований” і „талановитий” виступають як рід і вид. Всяка талановита дитина (взагалі людина) є разом з тим обдарованою, але не кожна обдарована людина може бути названа талановитою. Деяким обдарованим дітям ще треба буде досягнути рівня талановитості, і не всім, на жаль, це вдається” [1].

Безліч різних визначень обдарованості сходиться в тім, що вона не вичерпується тільки високим IQ, хоча IQ - критерій, практично неминучий в оцінці явно вираженої або потенційно наявної обдарованості. Характерно, наприклад, що IQ не є провідним показником у визначенні музичних здібностей, але в більшості музично обдарованих дітей рівень розумового розвитку вище за середній. В 1972 році Комітет з освіти США опублікував наступне визначення: обдарованими й талановитими дітьми можна назвати тих, які, по оцінці досвідчених фахівців, у силу видатних здібностей демонструють високі досягнення. Вони мають потребу в спеціалізованих навчальних програмах. Перспективи таких дітей визначаються рівнем їхніх досягнень і (або) потенційними можливостями в одній або декількох сферах: інтелектуальної, академічних досягнень, творчого або продуктивного мислення, спілкування й лідерства, художньої діяльності, рухової.

Необхідно зазначити, що у кожної дитини є свій стиль розвитку. Тому важливо подолати уявлення про обдарованих дітей як про однорідну категорію учнів. Обдаровані діти надзвичайно сильно відрізняються одне від одного за видами обдарованості, за структурою одного і того ж виду обдарованості, за її проявами залежно від статі, умов розвитку, соціального оточення, культурних особливостей тощо [2].

У вихованні обдарованих дітей надзвичайно важлива роль належить батькам, педагогам і соціальним працівникам, які повинні створити умови для їхнього гармонійного розвитку: атмосферу любові, довіри, уваги до потреб та інтересів; забезпечити психологічну безпеку, безоцінне прийняття її особистості, атмосферу відкритості, надання їй права на свободу і самостійність.

Підсумовуючи, вкажемо на те, що організація роботи з обдарованими дітьми набуває неабиякої актуальності в контексті зміни освітніх домінант,

зокрема трансформація освіти зі сфери накопичення знань у сферу індивідуального розвитку особистості, що, у свою чергу, потребує виявлення і впровадження ефективних підходів щодо надання освітньому середовищу більшої гнучкості й дієвості в аспекті проектування та реалізації персоніфікованої освітньої стратегії актуально-перспективного розвитку кожної дитини з максимальним врахуванням світу її індивідуальних властивостей (здібностей, спрямованості, темпераменту, характеру, знань, умінь, навичок, звичок; пізнавальних, емоційних, вольових процесів та станів піднесення, пригнічення).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гільбух Ю.З., Коробко С.Л., Кондратенко Л.О. Готовність дитини до школи / за ред. Максименка, О.Плавник. – К.: Гавник, 2004.
2. Липова Л., Морозова Л., Ренський С. Концепція обдарованості та її види // Рідна школа. - 2003. - № 4. - С. 10-12.
3. Моргун В. Шляхи підвищення ефективності навчання обдарованої молоді на діагностичній основі // Завуч. - 2000. - № 6. - С. 6-7.
4. Чорна Л. Психологічне забезпечення розвитку творчих здібностей учнів // Обдарована дитина. - 2001. - № 2. - С. 42

УДК: 346.2

В.Ю. Паламарчук

ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Питання організації навчання і виховання особливих дітей залишається нагальною проблематикою сьогодення. У сучасній світовій освітній політиці розрізняють шлях його вирішення - інклюзивна освіта.

1. *Принцип єдності діагностики і корекції.* Попереднє дослідження дозволяє виявити характер та інтенсивність труднощів розвитку, пережитих дитиною, зробити висновок про їхні можливі причини, сформулювати цілі і завдання корекційної роботи. А постійний контроль змін особистості, поведінки і діяльності дитини, динаміки її емоційних станів, почуттів і переживань допомагає вчасно скорегувати й оптимізувати програму роботи з вихованцем.

2. *Принцип індивідуального підходу* – вибір форм, методів та засобів навчання з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини в групі. Це пов'язано з тим, що до кожної вікової групи уведено Діти з різними можливостями, які обумовлені структурою, тяжкістю, складністю обмежень здоров'я.

3. *Принцип командного підходу* обумовлений тим, що в закладі освіти працюють різні спеціалісти (вихователі, вчителі, логопеди, психологи, соціальні педагоги) [1].

Переваги інклюзивної освіти:

для дітей з особливими освітніми потребами:

- завдяки цілеспрямованому спілкуванню з однолітками поліпшується когнітивний, моторний, мовний, соціальний та емоційний розвиток дітей;
- ровесники відіграють роль моделей для дітей із особливими освітніми потребами;
- набуття нових умінь та навичок відбувається функціонально;
- навчання проводять з орієнтацією на сильні якості, здібності та інтереси дітей;
- у дітей є можливості для налагодження товариських стосунків зі здоровими ровесниками й участі у громадському житті [3].

Для дітей, які не мають нозологій:

- діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей;
- діти вчаться налагоджувати й підтримувати товариські стосунки з людьми, які відрізняються від них;
- діти вчаться співробітництву;
- діти вчаться поводитися нестандартно, бути винахідливими, а також співчувати іншим [30].

Для педагогів та фахівців:

- вчителі інклюзивних класів краще розуміють індивідуальні особливості учнів;
- вчителі опановують різноманітні педагогічні методики, що дає їм змогу ефективно сприяти розвиткові дітей, зважаючи на їхню індивідуальність;
- спеціалісти (медики, педагоги спеціального профілю, інші фахівці) починають сприймати дітей більш цілісно, а також вчаться сприймати життєві ситуації очима дітей [30].

Вітчизняні науковці розуміють освітню інклюзію як процес залучення всіх категорій учнів до єдиного навчально-виховного простору. Звідси й походить прагнення вітчизняних чиновників від освіти якомога швидше перевести всіх дітей із інвалідністю до загальноосвітніх навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бастуй Н.А. Діти й молодь із розумовою недостатністю в Україні та в світі // Соціальна політика і соціальна робота. - 2004. - №2-3. - С.88-94.
2. Гармаш О.В. Право на спеціальну освіту дітей із розумовою відсталістю // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. - 2003. - №4. - С.104-109.
3. Даніелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів / Е. Даніелс, К. Стаффорд. - Л.: Надія, 2000. - 255 с.
4. Еременко І.В. Соціальний супровід дітей з особливими потребами // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. - 2003. - №3. - С.110.

СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА ДЕЗАДАПТАЦІЇ У ПІДЛІТКІВ

Соціальна профілактика – це діяльність із попередження соціальної проблеми, соціального відхилення, утримання їх на соціально прийнятному рівні засобом усунення або нейтралізації причин, що її зумовлюють.

Соціальна профілактика – це діяльність із попередження соціальної проблеми, соціального відхилення, утримання їх на соціально прийнятному рівні засобом усунення або нейтралізації причин, що її зумовлюють.

Соціальна профілактика спрямована на :

- запобігання можливим фізичним, психологічним або соціокультурним відхиленням у окремих індивідів і «груп ризику»;
- збереження, підтримку і захист нормального рівня життя і здоров'я людей;
- сприяння в досягненні особистістю намічених цілей і розкриття її внутрішніх потенціалів.

Алгоритм: мета - завдання – прогноз – програма – втілення – аналіз – внесення необхідних змін [1].

Соціальна профілактика має три рівні :

1. Загальносоціальний (загальна профілактика) – діяльність держави, суспільства, його інститутів спрямована на вирішення протиріч у галузі економіки, соціальному житті, морально-духовній сфері тощо;
2. Спеціальний (соціально-педагогічна профілактика) – цілеспрямований вплив на негативні фактори, пов'язані з окремими видами відхилень або проблем. Усунення або нейтралізація причин цих відхилень здійснюється в процесі діяльності відповідних суб'єктів, для яких профілактична функція є професійною.
3. Індивідуальний (індивідуальна профілактика – профілактична діяльність у відношенні конкретних осіб, поведінка яких має риси відхилення чи проблемності).

Стадіями дезадаптації, з якими найчастіше стикається у своїй діяльності соціальний педагог, є шкільна і соціальна дезадаптації [1].

Шкільна дезадаптація – невідповідність соціопсихологічного і психофізіологічного статусу дитини вимогами шкільного навчання, оволодіння якими стає утрудненим або навіть неможливим [1].

У результаті з'являються «педагогічно занедбані», відстаючі та схильні до конфлікту, правопорушень і асоціальної поведінки учні. Їхнє поводження пояснюється не стільки незнанням, нерозумінням або неприйняттям загальноприйнятих моральних та правових норм, скільки нездатністю гальмувати свої афективні спалахи (афективний рівень) або протистояти впливу оточення (вольовий рівень). Такі неповнолітні при відповідній психолого-педагогічній підтримці можуть бути реабілітовані в умовах шкільного навчально-виховного процесу. Ключові фактори реабілітації: довіра, включення

в корисну діяльність, пов'язану з майбутніми професійними планами, перебудова на більш емоційно теплі відносини з вчителями та однолітками.

Профілактика дезадаптації – один з напрямів соціальної профілактики. В процесі роботи за цією технологією включається механізм переадаптації – процес переходу зі стану стійкої адаптації у звичних умовах у стан відносно стійкої адаптації в нових незвичних (змінених) умовах існування або результату цього процесу, що має успішне значення для особистості.

Стадії механізму переадаптації:

1. Підготовча – людина знає про зміни або передбачає їх, накопичує певну інформацію про середовище перебування і умови майбутньої діяльності, створюючи інформаційне поле. Пізнавальна поведінка людини може мати активно - цілеспрямований (активний інтерес і бажання отримати якомога більше інформації) або пасивний (пасивне сприйняття отриманої інформації) характер.

2. Стадія стартової психічної напруги – пусковий момент у дії механізму переадаптації. Межі цього етапу важко визначити, тому що динаміка адаптаційного процесу не має чітко визначених часових показників і залежить від індивідуальних особливостей кожної людини, умов її життєдіяльності тощо.

3. Стадія психічних і особистісних реакцій входу(первинна дезаптація) – особистість починає відчувати на собі вплив психогенних факторів змінених умов існування [2].

Стан дезадаптації можна розглядати з двох точок зору. По-перше, як відносно короткочасний ситуативний стан, який є наслідком впливу нових, незвичних подразників зміненого середовища і сигналізує про порушення рівноваги між психічною діяльністю і вимогами середовища, а також стимулює до переадаптації. З цієї позиції переадаптація – необхідний складовий компонент адаптаційного процесу. По-друге, дезадаптація може бути досить складним і тривалим психічним станом, викликаним функціонуванням психіки на межі її регуляторних і компенсуючи можливостей і може проявлятися в неадекватному реагуванні та поведженні особистості.

Тому ситуація входу може мати два можливих продовження:

1)вихід на переадаптацію,коли пристосування людини до нових умов закінчується етапами завершальної психічної напруги і гострої психічної реакції виходу;

2)вихід на дезадаптацію.

Дезадаптаційна поведінка може бути двох типів:

- поведінка агресивного типу (грубість, спалахи гніву без будь-якої причини або через несуттєві дрібниці, незадоволення всім, що відбувається, особливо вимогами, які висунуто перед агресивно налаштованою особистістю);

- втеча від ситуації (самозвинувачення, самоприпинення, замкнутість, відчуженість тощо). Розвиваються тривожно-депресивні симптоми.

Центральна роль у профілактиці та корекції шкільної дезадаптації підлітків у системі освіти відводиться соціальному педагогу загальноосвітнього закладу. Практика переконливо показує, що спеціально спрямована діяльність

спеціаліста цієї ланки у більшості випадків виявляється ефективною. Надзвичайно важливу задачу представляє проблема взаєморозуміння та адекватної спільної діяльності адміністрації навчального закладу, педагогів, психолога, соціального педагога у процесі діагностичної і корекційної роботи з дезадаптованими школярами.

Отже, виявлення дезадаптації підлітків є основним завданням у роботі соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу. Тому наше дослідження було присвячено виявленню рівня дезадаптації серед учнів, що є першим кроком діяльності соціального педагога з метою подальшої організації профілактики цього явища в учнівському колективі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Архіпова С.П., Майборода Г.Я., Тютюнник О.В. Методи та технології роботи соціального педагога - К.: Слово. – 2011
2. Зимняя И. А. Педагогическая психология. М.: Логос, 1999 – 384с.

УДК: 350:1

О.О.Спірідонова

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО СОЦІАЛЬНЕ СИРІТСТВО: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ЧИННИКИ ВПЛИВУ

Актуальність дослідження. У всьому світі завжди були і є діти-сироти, і наша країна, звичайно, не виключення. Але сьогодні складна соціально-економічна ситуація в країні впливає і на українську сім'ю. Йдеться мова про відносно нове явище - соціальне сирітство, тобто про ті неблагополучні родини, яких позбавляють батьківських прав, а також про матерів, які самостійно залишають своїх новонароджених дітей, сподіваючись, що держава зможе виховати з них гідних людей. Теоретичне і практичне значення статті полягає в тому, що громадська думка на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства стає дієвим інструментом моделювання поведінки та уявлень людей щодо певного явища. Розглядаючи соціальне сирітство як суспільну проблему для майбутнього України та визначаючи соціально-психологічні тенденції поширення даного явища постає потреба розгорнутого соціологічного та соціально-психологічного осмислення явища в теоретичному і практичному аспектах.

Однією з найбільш складних задач, які постають перед будь-яким суспільством – попередити передачу таких дітей під державну опіку, що призводить до остаточного розриву сімейних стосунків. Сьогодні більшість розвинутих країн реалізує ефективні програми альтернативної опіки. Цілком правомірним є твердження, що якість системи опіки є точним відображенням гуманності суспільства і його здатності створити краще майбутнє для вразливих категорій дітей. Не останню роль в подоланні явища соціального сирітства відіграє громадська думка. Громадська думка належить до числа найпоширеніших соціально- психологічних масових явищ, які функціонують у великих соціальних групах, у суспільствах. Вона може формуватися як

стихійно, так і цілеспрямовано, а її деформація призводить до хибних стереотипів, оцінок і поведінки, до виникнення негативних традицій, спотворення моральних цінностей, що і відбувається з проблемою соціального сирітства. Слід мати на увазі, що громадська думка виступає в різних смислових вимірах. Таких вимірів може бути щонайменше три.

У цілому нинішній стан громадської думки характеризується ідейною строкатістю, великою емоційною насиченістю. В Україні вона відповідає суспільству, що знаходиться на шляху розбудови демократичної суверенної державності. Історія розвитку людства свідчить, що нехтування проблемами дитинства може завдати не виправної шкоди державі й суспільству. Історією розвитку цивілізованих націй доведено: існує прямий і безпосередній зв'язок між суспільством та його ставленням до дітей: життєздатне суспільство завжди піклується про своїх дітей та їх належне виховання. В Україні в останні десятиріччя створилось неналежне ставлення до дітей, які потребують батьківського піклування і залишились без батьківської турботи та без сімейного оточення. Це йде всупереч народним традиціям та нехарактерно для українського менталітету. Як свідчить статистика, у 2004 році в Україні (тільки у пологових будинках) було зафіксовано 1549 відмов від новонароджених. У наступні роки намітилася позитивна тенденція до зменшення таких заяв. При цьому слід зазначити, що народжуваність дітей паралельно зростала. За даними Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту України, щороку у пологових будинках України лишаються сиротами 600 новонароджених, а за кількістю дітей, які перебувають в інтернатах, Україна посідає одне з перших місць в Європі. Найчастіше матері відмовляються від малюків через відсутність житла, грошей або підтримки родичів. Опинившись у складній ситуації вони не знають, куди податися і в кого просити допомоги. У перші роки життя дитина потребує особливої уваги матері – від цього залежить фізичний та психічний розвиток малюка, а також формування його світогляду. Малюкам, які перебувають у виховних закладах соціального захисту (будинках дитини), в яких неможливо створити при всіх численних витратах коштів такий морально-психологічний клімат, що сприяв би повноцінній соціалізації дитини та підготовці її до самостійного життя у суспільстві. Спеціальними психологічними дослідженнями (І.Дубровіна, Т.Землянухіна, М.Лісіна, А.Прихожан, В.Толстих) підтверджено, що вихованці інтернатних закладів відрізняються від дітей, які виховуються у сім'ях, за станом здоров'я, розвитком інтелекту та особистості. Більшість випускників державних закладів виховання для сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування зазвичай збільшують категорію знедолених верств суспільства. Як правило, ці люди, не маючи досвіду родинної соціалізації, не здатні передати сімейні цінності в дорослому стані. Хоча сучасне суспільство і небадуже до дітей, яким не пощастило з батьками, проте спостерігається недостатня усвідомленість людьми негативних наслідків утримання та виховання дітей-сиріт в закладах інтернатного типу. Не залишаються осторонь і громадські організації, студенти, школярі, бізнес-структури. Вони організовують спонсорську допомогу, акції зі збору допомоги

(одяг, взуття, підручники, канцтовари, продукти харчування, солодощі, подарунки), влаштовують свята для вихованців дитячих будинків. Насправді діти-сиріти потребують уваги зовсім іншого ґатунку: в першу чергу прив'язаності до тих дорослих, які опікуються ними, до тих, хто приділяє їм увагу кожного дня, виокремлюючи себе і їх від навколишніх, так, як це робиться в родині. Тільки таке виховання дає можливість дитині повноцінного соціального і розумового розвитку, а не тільки фізичного виживання.

Слід звертати увагу на особливості формування громадської думки стосовно соціального сирітства, адже поширення практики влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у сім'ї безпосередньо залежить від обізнаності населення України щодо причин та наслідків соціального сирітства, специфіки різних форм сімейного виховання дітей-сиріт.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бурдье П. Социология политики. – М.: Sociologos, 1993. – 336 с.
2. Гегель. Философия права. — М.-Л., 1934. — Т. 7. — С. 336.
3. Горшков М. К. Общественное мнение: История и современность. М.: Наука, 1988. - С. 34.
4. Грушин Б.А. Мнение о мире и мир мнений. Проблемы методологии исследования общественного мнения. – М.: Политиздат, 1967. – 400 с.
5. Дзюба М.Т. Роль засобів масової інформації в формуванні громадської думки// <http://209.85.129.132/search>.
6. Енциклопедія політичної думки / За ред. Д. Міллера. – К.: Дух і Літера, 2000. – 472 с.
7. Катрин С. М. и др. Паблик рилейшнз. Теория и практика. Восьмое издание, М. -С. Пб. - Киев, 2001.
8. Комаровский В. С. Государственная Служба и СМИ. – Воронеж. Издательство ВГУ, 2003. - С. 105.
9. Нозль-Нойман З. Общественное мнение: Открытые спирали молчания. - М.: "ФАИР", 1996, 98с.
10. Сулек К, Социология массовых коммуникаций. М. Изд. Гр. Астель, 1999. С.

УДК: 346.6

Н. М. Тарасенко

ОСОБЛИВОСТІ АМБІДЕКСТРІЇ

Актуальність дослідження. Мільярди людей живуть на планеті Земля. Ми ставимося до різних рас через різного кольору шкіри, ми належимо до різних народів, тому що говоримо різними мовами. Незважаючи на те, що ми всі такі різні, ми дуже подібні. Ця подібність розподіляє людей на дві великі групи: чоловіки і жінки. А розрізняємося ми генетично, анатомічно і фізіологічно. Ми по-різному поведимося в соціумі, по - різному сприймаємо навколишній світ, бо півкулі головного мозку в чоловіків і жінок теж працюють по-різному. **Сь о г о д н і н а у к о в ц і с п о с т е р і г а ю т ь з м і н и у ф о р м у в а н н і м о з к о в о ї а к т и в н о с т і л ю д с т в а, з б і л ь ш е н н я л ю д е й - а м б і д е к с т р і в.**

Амбідекстрія (від лат. *ambi* — «обидва» і лат. *dexter* — «правий») — це уміння людини рівною мірою володіти обома руками. Людей, які вільно володіють однаково обома руками, у світі близько 4,7%. Наділені цим талантом можуть не просто виводити симетричні лінії, але творчо думати і неординарно мислити. Явище амбідекстрії викликає значний інтерес у науковців різних напрямів, зокрема, в галузях нейрофізіології, психології, педагогіки, соціології, дефектології. Загальноновизнаною є концепція часткового домінування півкуль головного мозку в людини, яку сформував Р. Сперрі (лауреат Нобелівської премії з фізіології та медицини, 1981 р.). Згідно з нею, кожна півкуля є певним чином домінантною у «своїх» функціях щодо забезпечення когнітивних процесів. Отримані дані були успішно застосовані для боротьби з психічними розладами (Л. Балонов, Н. Вольф, Б. Котик, М. Ніколаєнко, О. Разумнікова, Д. Слобін, Т. Черніговська). Окремої уваги заслуговують дослідження статевої диференціації головного мозку та пов'язаної з нею латералізації (О. Баєва, Н. Вольф, О. Разумнікова), а також впливу латералізації головного мозку на навчальну і професійну діяльність людини (О. Волошенко, М. Ніколаєнко). Нещодавно на питання «амбідекстр, хто це?» могли дати відповідь тільки спеціалісти, а зараз це явище стало знайоме і бажане. На наших очах відбувається еволюційний стрибок.

Робота мозку, за одночасної роботи і лівої півкулі, і правої, дозволяє людині збільшити обсяг пам'яті, збільшити швидкість і якість сприйняття, переробки інформації. Така особливість психіки дає можливість людині-амбідекстру з легкістю одночасно думати над декількома проблемами. Потенційно, амбідекстр здатний на нові наукові відкриття значно більше, ніж інші, сприймає світ повніше. Така людина, спираючись на аналіз, здатна реалізувати творчий потенціал, створювати нове, умовно кажучи – бачити красу математичної формули і насолоджуватися при цьому фугою Баха. Одним із напрямів, де найбільше простежується явище амбідекстрії, є

навчальна та професійна діяльність людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дитина-лівша. Діагностика, корекція, підготовка до школи / упоряд. Л. В. Туріщева. – Х.: Вид. Група «Основа», 2010. – 192 с.
2. Лозинська Н. Феномен адаптації студентів у процесі переходу зі школи у вищий навчальний заклад / Н. Лозинська // Вісник Львівського університету. Серія педагогіка. — 2011, № 27. — С. 84—90.
3. Білова М. Е. Психологічні особливості осіб з різним рівнем стресостійкості (на прикладі працівників стресогенних професій): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / М. Е. Білова // Південноукр. держ. педаг. ун-т ім. К. Д. Ушинського. — Одеса, 2007. — 20 с.

УДК:364.07

А.В. Трошина

СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ В РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРАХ

Актуальною проблемою сучасної педагогічної теорії і практики є формування життєвої компетентності дітей з інвалідністю. Звернення широкої громадськості: вчених, педагогів, психологів до цієї проблеми зумовлено тим, що діти з обмеженими можливостями в умовах демократичного суспільства не повинні залишатися на узбіччі соціальнокультурних процесів, економічного життя суспільства, системи людських взаємин. Вони мають такі ж права і свободи, як і інші члени суспільства і тому повинні володіти необхідним життєвим досвідом, вірно сприймати, оцінювати, творчо використовувати матеріальні і духовні надбання українського народу.

Провідним компонентом соціально-педагогічної роботи з дітьми, що мають інвалідність у закладах реабілітації є формування індивідуальності з урахуванням потенційних можливостей і потреб кожної дитини. Завдання соціального педагога полягає в тому, щоб створити такі соціально-педагогічні умови, які сприятимуть внутрішньому розвитку індивіда, досягнення ним своїх цілей, реалізації типів поведінки, гнучкої адаптації. Завдяки творчій адаптивній поведінці дитина прагне до самостійності, гармонійності, а коли спрямовує свої зусилля на досягнення власних цілей, то діє продумано.

Соціально-педагогічна робота в реабілітаційних центрах реалізуються на рівні індивідуальної роботи, коли враховуються особливі потреби дитини, специфіка рівня життєдіяльності, психофізичних можливостей, розвиток

духовної та інтелектуальної сфери. Реалізація цього напрямку роботи здійснюється через проведення соціально-педагогічного патронажу сім'ї, що виховує дитину з інвалідністю. Соціальний педагог є одним з головних джерел інформації з соціальних, правових та інших питань, які торкаються дитини, її сім'ї, повідомляє адреси різних служб і установ, виступає як консультант, дає поради в рамках своєї компетенції, виконує зв'язуючу роль між сім'єю і різними службами і установами.

Роль соціального педагога полягає і в тому, щоб створити особливе середовище в реабілітаційному центрі. Соціальний педагог має володіти методами і прийомами роботи з фахівцями, що обслуговують осіб з інвалідністю у центрах реабілітації, має знати функціональні обов'язки медичного і допоміжного персоналу. Він повинен уміти виявити загальне, подібне в їх діяльності і використовувати це для створення терапевтичного середовища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вступ до абілітації та реабілітації дітей з обмеженнями життєдіяльності. Навчально – методичний посібник. – К.: ГЕРБ, 2007. – 288 с.
2. Мухін В.М. Фізична реабілітація - Київ: Олімпійська література, 2000. -425 с.
3. Програма комплексного розвитку й корекції різних сторін психіки дітей (психокорекція): З досвіду роботи.- Херсон, 2007.

УДК: 346.2

О.О. ХИЖНЯК

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ ПОВЕДІНКИ ГІПЕРАКТИВНОЇ ДИТИНИ

Актуальність дослідження обумовлено тим, що організація корекційно-педагогічного процесу з гіперактивними дітьми повинна відповідати двом обов'язковим умовам:

- 1.Ігрова форма занять: розвиток і тренування слабких функцій слід проводити в емоційно привабливій формі, що покращує перенесення запропонованого навантаження і мотивує зусилля з самоконтролю;
- 2.Підбір ігр з урахуванням індивідуальних можливостей дитини, з правильним дозуванням та ускладненням.

Навіть при всьому бажанні гіперактивна дитина не може дотримуватись правил поведінки на уроці, від неї вимагають щоб сиділа спокійно, була уважною і стриманою протягом досить тривалого часу. Звідси основна умова розвитку дефіцитарних функцій у цих дітей - пред'являючи дитині гру, що вимагає напруги, зосередження, утримання та довільного розподілу уваги, слід до мінімуму знизити навантаження на самоконтроль імпульсивності і не обмежувати рухову активність. Розвиваючи посидючість, не варто одночасно напружувати активну увагу і пригнічувати імпульсивність. Контроль за власною імпульсивністю не повинен супроводжуватися обмеженням можливості отримувати "м'язову радість" і може допускати певну частку неухважності.

Перспективним представляється підбір відповідних комп'ютерних ігор, вельми привабливих для дітей, які можуть використовуватися як для динамічної діагностики різних характеристик уваги, так і для розвитку в цілому. Розроблені нами ігри пропонувалися дітям з СДУГ з урахуванням проведеного якісного аналізу їх когнітивних, поведінкових і особистісних особливостей. Тобто, фактично, кожній дитині пропонувався свій набір ігор, найбільш адекватний його порушенням. Ігри складені таким чином, що при невиконанні ігрової задачі дитиною, її можна полегшити, змінити, зробити більш доступною для виконання на даному етапі. Те ж відбувається при хорошому виконанні гри дитиною: гру можна ускладнювати, додавати нові правила, умови гри. Таким чином, з одного боку - гра стає для дітей знайома й зрозуміла, а з іншого - не приїдається з часом. Коли діти починають успішно справляти з кожним окремим видом ігор (ігри на увагу, ігри на подолання рухової розгальмованості, ігри на посидючість), то педагог, вихователь, батько вводять ігри з двоєдиним завданням, а потім і з триєдиним завданням. Ігри виконуються спочатку індивідуально з кожною дитиною, пізніше краще використовувати групові ігрові завдання, в яких діти не тільки продовжують розвивати всі порушені компоненти уваги, долати імпульсивність і стримувати рухову розгальмування, а й вчаться взаємодіяти з іншими людьми, враховувати їх особистісні особливості. Ці ігри можуть проводитися як на спеціальних заняттях з соціальним педагогом, так і вчителем на уроці під час так званої "фізкультхвилинки", а також з батьками гіперактивного дитини в домашніх умовах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дитина у кризовому соціумі: як її розуміти і виховувати/ Упоряд. Л.Шелестові. – К.: Ред. Загальнопед.газ., 2004. 128 с. – (Б-ка "Шк світу").
2. Заброцький М.М. Вікова психологія / Навчальний посібник 2-ге видання. Виправлене і доповнене. – К.: 202-104 с.
3. Задесенець М.П. Вікові особливості розвитку дітей і формування їх особливості. – К.: Головне видавництво об'єднання "Вища школа" 2008.
4. Деякі питання психологічного супроводу навально-виховного процесу. / Методичні рекомендації. Івано-Франківськ 2003.

УДК: 316.6:004.738.5-042.72

Д.Є. Шилкін

ІНТЕРНЕТ ЗАЛЕЖНІСТЬ – ПРОБЛЕМА ДВАДЦЯТЬ ПЕРШОГО СТОЛІТТЯ

Актуальність дослідження. Останнім часом однією з основних форм проведення дозвілля молоді стало проведення часу за комп'ютером. Сьогодні українським школярам зробити домашнє завдання – не проблема, якщо батьки підключили до мережі Інтернет комп'ютер. Школярі та студенти просто перестають мислити. Не менш важливе питання про фізичне і психічне здоров'я дітей, – батькам слід взагалі не підключати комп'ютер до мережі, або,

якщо вони довіряють дитині, встановити чітко регламентований годинник для роботи в Інтернеті

Двадцять перше століття не випадково називають часом інформаційних технологій та нескінченного потоку інформації. Саме інформація стала одним із найважливіших ресурсів. Кожного дня ми отримуємо, обробляємо, шукаємо щось нове. Одним із найбільш потужних джерел інформації є Інтернет. Інтернет сам по собі – ні добро, ні зло. Це всього лише невід'ємна частина навколишнього світу, який стає все більш і більш цифровим. Зрозуміло, діти рано чи пізно пізнають і цю частину світу. Інтернет можна використовувати на благо дитини. Зараз в мережі доступні різноманітні інформаційні ресурси, освітні і розвиваючі ігри і програми. Ще з допомогою Інтернету можна здійснювати спілкування з далекими друзями і родичами. Тим не менш, цей глобальний ресурс часом стає джерелом залежної поведінки вже з юного віку.

Залежностей у людей останнім часом з'являється все більше і більше. Будь-яке заняття, будь-яке захоплення неодмінно пов'язане з якоюсь яскравою залежністю. Починатися все може дуже мирно, але поступово люди починають приділяти речам, що ще недавно приносили лише користь, занадто багато часу. І так поступово користь змінюється на шкоду, а у людей починають виникати досить серйозні проблеми. Адже немає нічого хорошого в тому, коли ти залежиш від чогось, нехай навіть і від дуже позитивного у всіх інших відносинах речей.

Яскравим прикладом можуть бути комп'ютери, які увійшли стрімко в наше життя. Особливо це відноситься до Інтернету, який став для багатьох справжнім середовищем існування. Чи варто дивуватися, що люди почали активно підсаджуватися на нього? Але про проблему знали давно, ще на зорі зародження глобальної павутини. Ще в 1994 році була придумана методика визначення стадії, на якій перебуває інтернет-залежність. І вона популярна й донині.

Н. Левицька визначає наступні стадії виникнення залежності від Інтернету [1]:

- перша стадія – нетривалий час перебування в мережі;
- друга стадія – прояв зацікавлення використання Інтернету для роботи і розваг;
- третя стадія – перебування в соціальних мережах з втратою відліку часу;
- четверта стадія – наявність залежності, руйнування взаємодії з навколишнім світом.

Учена зазначає, що саме на четвертій стадії порушується основна функція психіки – особа починає відбивати не вплив об'єктивного світу, а віртуальну реальність. Потреба перебування в Інтернеті стає на одну сходинку з основними фізіологічними потребами. Проте деякі користувачі зупиняються на третій стадії, коли прагнення відходу від реальності, пов'язане зі зміною психічного стану, починає домінувати у свідомості, стає центральною ідеєю Інтернет-залежними, на думку вченої, вважаються ті, хто проводить в Інтернеті в середньому 36 годин на тиждень, що призводить до зниження успішності

школярів, погіршення стосунків із близькими. Інтернет-незалежними є ті, хто використовує Інтернет в середньому 8 годин на тиждень і його використання не призводить до негативних наслідків [1].

Особливості Інтернет-залежності полягають в тому, що це не хімічна залежність, тобто вона не приводить до медично визначеного руйнування організму. Якщо для формування традиційних видів залежності потребуються роки, то для Інтернет-залежності цей термін різко скорочується. За даними Кимберли Янг, 25% залежних придбали залежність протягом півроку після початку роботи в Інтернеті, 58% – протягом другого півріччя, а 17% – за рік.

Діти найбільш уразлива категорія користувачів Інтернету. Якщо довго сидіти за комп'ютером, втрачається живий контакт з людьми, будь-які відчуття, людина просто заглиблюється у себе. Особливо це стосується дітей, у яких ще не відпрацьовані зв'язки з людьми. Більшість учнів школи вже не уявляють свого дозвілля без Інтернету, комп'ютерних ігор і чатів. Інтернет, як павук, затуляє підлітка у свою павутину. І як тільки людина починає жити в ілюзорному світі, вона втрачає зв'язок зі світом реальним і попадає в залежність від всесвітньої мережі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Левицька Н. С. Особливості профілактики Інтернет-залежності серед студентської молоді/ Н. С.Левицька // Новітні технології у науковій діяльності і навчальному процесі: Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених (м. Чернігів, 16-17 квітня 2013 р.) : тези доповідей : в 2-х т. Т. 2. Гуманітарні науки. – Чернігів: Черніг. держ. технол. ун-т, 2013. – 543 с.

УДК 364.62

О.О. Шуляк

ЛИХОСЛІВ'Я ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Як елемент духовного насилля, механізм примусу, лихослів'я супроводжує людство здавна, хоча його постійно засуджують культура, релігія, мораль. Світові релігії, зокрема християнство й іслам, вважають лихослів'я важким гріхом, який потребує відпущення і покаєння. У численних старослов'янських джерелах зазначається, що «матерна лая» є образливою одночасно для трьох матерів: для Матері Господа, для всіх матерів людських (зокрема і матері лихослова) і для Матері Землі. У богословських підручниках зазначається, що той, хто вживає брудну лайку, перш за все ганьбить честь матерів: «Він уподібнюється до тієї потвори, яка слово «матір» пов'язує лише з блудом і брудом, і знущається з неї, хоч і сам нею народжений» [2].

Словник української мови дає таке тлумачення цього слова: «Лихослів'я – вживання лайливих, соромітних слів // Грубі, недобррозичливі слова і вирази, вживані щодо кого-небудь» [1]. Філософи та психологи для визначення цього явища, використовують ще термін «інвектива». Що означає: «інвектива (лат.

Invectiva oratio – «лайлива мова») – різкий викривальний виступ проти когонебудь, чого-небудь; образлива промова, лайка, випад» [3].

«Інвектива» (лихослів'я) може вживатися у вузькому значенні (нецензурна вихватка) і в широкому – будь-який вербальний (словесний) прояв агресивного ставлення до опонента. «Інвектива» (лихослів'я) є однією з груп, які містить загальний термін «знижена мова». «Зниженість» – те, що не відповідає уявленням представників певної (як правило, провідної, панівної на цьому етапі історії) субкультури про належну і правильну поведінку. Також до термітна «знижена мова» відносяться ще такі групи: непрофесійний сленг (жаргон), просторічна лексика.

Лихослів'я має два види: агресивне і не агресивне. Агресивне лихослів'я – це будь-яка форма мовної поведінки, спрямована на образу або заподіяння шкоди іншій людині. Не агресивне лихослів'я – це будь-яка форма мовної поведінки, яку вживають без наміру когось образити, або розрядити власну агресію. Прикладом не агресивного лихослів'я може бути: вживання лайливих слів для «зв'язку слів у реченні», а також у стані емоційного піднесення.

Якщо ж розглядати лихослів'я з культурно-історичної точки зору, то у кожного народу, через певні культурні та історичні фактори, лайливі слова (нецензурна лексика) різна. Наприклад, у чукчів і ескімосів найобразливіші лайки: «Ти недотепа, йолоп, бовдур!». Бо у винятково важких умовах, в яких живуть ці народи, невміла, нерозумна людина варта презирства. У національних культурах, де корова вважається священною твариною, назвати когось так означає похвалити його. Українська «корова» у звертанні до жінки звучить дуже образливо, бо так зневажливо говорять, і це зафіксовано у «Словнику української мови», про «незграбну, товсту або нерозумну жінку» [1]. Те ж стосується і вживання лексеми «слон». Якщо в індійців – це символ грації, то у слов'ян – назва товстої, неповороткої людини. У мусульманських країнах назвати когось «свинєю» – дуже важка образа, натомість у папуасів дівчаткам нерідко дають ім'я Борома, тобто «свиня». Це доводить те, що лихослів'я, як правило, культурно обумовлене, його виникнення і вживання безпосередньо пов'язане з етносом.

Лихослів'я можна прирівняти до таких залежностей, як тютюнопаління та алкоголізм, поки ще не втягнувся – можна зупинитися, не сказати, не вимовити (аналогічно: не випити, не закурити). Потім поступово, не помітно лихослів'я стає хворобою, залежністю. Навіть якщо ми не палимо самі, а просто вдихаємо запах чужої сигарети, то все одно цим шкодимо своєму здоров'ю. Так і лайливі слова, нами не вимовлені, але почуті, непомітно і глибоко проникають у нашу підсвідомість і через певний час можуть використовуватися у нашому мовленні.

Людина, яка лихословить, уже не може побудувати елементарного словосполучення, не вживши лайливих слів. Ми часто можемо почути як діти дражнять, обзивають один одного. Чим старшими стають діти, тим більше зростає їх «лайливий потенціал», на заміну дражнилкам приходять різноманітні саркастичні й іронічні зауваження, невігідні порівняння, плітки, наклепи та

інші способи вияву неприязні. А до дорослого віку все це переростає в ненормативну лексику і прокльони.

На думку вчених лихослів'я в мові використовується ще й тому, що інвективна лексика має і низку позитивних психологічних характеристик: функціональність, критичність, образність, амбівалентність. В. Жельвіс дає ґрунтовне пояснення, чому лихослів'я є амбівалентним поняттям. Залежно від ситуації мовлення, інтонації, міміки практично всі інвективи можна використовувати як у негативному, так і в позитивному значенні. Можна когось обізвати «чорт», або ж похвалити: «От чортяка!», – маючи на увазі спритність, наполегливість, невтомність. Щоб лихі слова сприймалися без образи, необхідно дотримуватися таких умов: відповідна ситуація спілкування, рівноправність партнерів по спілкуванню, доброзичлива інтонація, усмішка. Тобто в такому випадку лихослів'я є демонстрацією нейтрального або позитивного ставлення до партнера [3].

Проте не зважаючи на позитивний бік, лихослів'я – це прояв неосвіченості, неграмотності, низького культурного рівня. Використання ненормативної лексики показує зубожіння мови, аморальність мовця, десоціалізацію його в суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Словник української мови. – К.: Наукова думка, 1973.
2. О грехе сквернословия. Нецензурная брань, ее пагубная сущность. – М.: Центр «Благо», 2000. – 32 с.
3. Лехина И. В. Словарь иностранных слов / И. В. Лехина, С. М. Локшиной, Ф. Н. Петрова. – М.: Советская Энциклопедия, 1964. – 784 с.

ПОЧУЄМО, ЗРОЗУМІЄМО, ДОПОМОЖЕМО

**Підсумкова збірка наукових робіт студентів
Соціально-психологічного факультету**

**«СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ:
ТЕНДЕНЦІЇ, РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ»**

Випуск XI

**Формат 60×84
Папір офсетний
Умовно - друк. арк. 6,1
Наклад 46 прим.**

**Видавництво ХДУ
73000, Україна, м. Херсон, вул. Університетська, 47
Тел. (0552) 32-37-60, e-mail: Agrigorova@ksu.ks.ua**